

Заклад вищої освіти «Український католицький університет»

Факультет суспільних наук

Кафедра управління та організаційного розвитку

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до дипломного проекту (магістерської роботи)

магістр

(освітній ступінь)

на тему «Розробка управлінської концепції реструктуризації громадської організації «Євангельська акредитаційна теологічна асоціація» у незалежну акредитаційну агенцію»

Виконав: студент II курсу, групи СУН19/М
спеціальності 073 «Менеджмент»

Хром'як М. В.

Керівник: Борщевський В.В., д.е.н, професор

Рецензент: Матвійчук О.І., к.е.н. ст. викладач

Львів – 2021

Хром'як М. В. Розробка управлінської концепції реструктуризації громадської організації «Євангельська акредитаційна теологічна асоціація» у незалежну акредитаційну агенцію: Магістерська робота: (073 Менеджмент /М.В. Хром'як/ Український католицький університет. Кафедра управління та організаційного розвитку; наук. кер.: В.В. Борщевський, д.е.н., професор - Львів: УКУ, 2021. – 88 с.

Анотація. У роботі розкрито зміст Європейського простору вищої освіти, незалежної установи оцінювання якості освіти та богословської освіти в Україні. Проаналізовано інституційні особливості та потенціал для організаційної трансформації громадської організації «Євангельська акредитаційна теологічна асоціація». Запропоновано стратегічні кроки для реструктуризації ГО «ЄАТА» в незалежну установу оцінювання якості освіти згідно чинного законодавства України.

Ключові слова: ЗОВНІШНЄ ОЦІНЮВАННЯ, ЯКІСТЬ ОСВІТИ, БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС, РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ, УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ, ДУХОВНА ОСВІТА, ВИЩА ОСВІТА, ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ.

Abstract. The Thesis reveals the concept of the European Higher Education Area, of an independent quality assurance institution and Theological Education in Ukraine. It analyzes the institutional features and potential for the organizational transformation of the Evangelical Accreditation Theological Association non-profit organization. There have been strategic steps proposed for the restructuring of the EATA NGO into an independent quality assurance institution in accordance with the current legislation of Ukraine.

Key words: EXTERNAL EVALUATION, QUALITY OF EDUCATION, BOLOGNA PROCESS, RESTRUCTURING, CHANGE MANAGEMENT, SPIRITUAL EDUCATION, HIGHER EDUCATION, NON-PROFIT ORGANIZATIONS.

ЗМІСТ

Вступ.....	5
1. Теоретичні засади діяльності незалежних акредитаційних агенцій на європейському просторі вищої освіти	9
1.1. Організаційні особливості функціонування та структура європейського простору вищої освіти	10
1.2. Особливості функціонування богословської освіти в Україні	20
1.3. Особливості організації богословської освіти серед євангельських протестантських конфесій.....	28
2. Аналіз структурних особливостей громадської організації «Євангельська акредитаційна теологічна асоціація»	36
2.1. Еволюція громадської організації «Євангельська акредитаційна теологічна асоціація»	36
2.2. Інституційні та організаційні особливості ГО «ЄАТА».....	44
2.3. Проблеми реструктуризації ГО «ЄАТА» в незалежну установу оцінювання та забезпечення якості вищої освіти	48
3. Управлінська концепція реструктуризації громадської організації «Євангельська акредитаційна теологічна асоціація» у незалежну акредитаційну агенцію.....	54
3.1. Аналіз ринку зовнішньої оцінки якості вищої духовної освіти в Україні.....	55
3.2. Аналіз інституційної спроможності організації ГО «ЄАТА»	58
3.3. Управлінська концепція реструктуризації ГО «ЄАТА» у незалежну акредитаційну агенцію	62
ВИСНОВКИ.....	76
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	81

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ

ГО «ЄАТА» - Громадська організація «Євангельська Акредитаційна Теологічна Асоціація»

ЄПВО (ЕНЕА) – Європейський простір вищої освіти

ЄС – Європейський союз

ЗВДО – заклад вищої духовної освіти

ЗВО – заклад вищої освіти

МСКО – Міжнародна стандартна класифікація освіти

МОН – міністерство освіти і науки України

НАЗЯВО – Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти

НПП – науково-педагогічні працівники

ЄААА (ЕААА) – Євро-азіатська акредитаційна асоціація

ENQA – Європейська асоціація забезпечення якості вищої освіти

EQAR – Європейський реєстр агенцій із забезпечення якості у вищій освіті

ESG – Європейський стандарт та рекомендації із забезпечення якості

ICETE – Міжнародна рада євангельської богословської освіти

OCI – Overseas Council International

SG-GETE – Стандарти та керівні принципи для глобальної євангельської богословської освіти

WEA – Світовий євангельський альянс

Вступ

Актуальність дослідження. Здобуття Україною незалежності кардинально змінили як внутрішню, так і зовнішню структуру українського суспільства. Зокрема на поверхню суспільного життя вийшли релігійні організації, кількість яких збільшилася з 9994 у 1991 р. [1, с. 206] до 35162 у 2019 р., а кількість закладів духовної освіти з 14 у 1991 р. [2, с. 132] до 230 у 2018 р. [3]. Довгий період української історії, а саме з 1991 по 2014 рр., навчальний процес у всіх закладах вищої духовної освіти регулювався Законом України «Про свободу совісті та релігійних організацій», чим легалізував ці заклади вищої освіти, але не вводив їх в поле дії Закону України «Про вищу освіту». Це, з одного боку, давало цим закладам вищої освіти свободу дій для реалізації своїх статутних цілей і задоволення потреб релігійних організацій. Однак, у той же час, таке легальне існування не стимулювало більшість вищезгаданих закладів вищої освіти розвивати освітні стандарти згідно національних та міжнародних стандартів.

Прийнятий у 2014 р. Закон України «Про вищу освіту» [4] дає можливість закладам вищої духовної освіти отримати державне ліцензування та акредитацію. Акредитація дає можливість, з одного боку, для побудови рівноцінного партнерства закладу вищої освіти з іншими подібними інституціями, а, з іншого боку, викриває нові можливості для науково педагогічного персоналу та здобувачів освіти і випускників для участі у програмах академічної мобільності та грантових і дослідницьких проєктах. Однак, за 6 років існування можливості ліцензування/акредитації тільки 10 із 130 закладів вищої духовної освіти скористалися цією можливістю.

Близько половини зі всіх закладів вищої духовної освіти належать до протестантських євангельських церков та релігійних організацій. Намаганням стандартизувати освітні стандарти не тільки у межах однієї релігійної організації, але і у ширшому форматі у середовищі протестантських спільнот стала заснована у

1993 р. ЄААА, яка була юридично зареєстрована у 1997 р. та перереєстрована у 2013 р. як ГО «ЄАТА». Станом на сьогоднішній день ГО «ЄАТА» представлена при громадській раді з питань співпраці з церквами та релігійними організаціями МОН, а її представники є у Комісії МОН з визнання документів про вищу духовну освіту та у комісії з визнання наукових ступенів та вчених звань. У співпраці із НПУ ім. Драгоманова вона надає стипендії для здобувачів ступенів кандидата та доктора наук з богослов'я. Закон України «Про вищу освіту» 2014 р. відкриває можливість акредитації незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти. Отримавши акредитації, як незалежна установа оцінювання та забезпечення якості вищої освіти, ЄАТА може стати містком між закладами вищої духовної освіти євангельських конфесій та українським суспільством.

Важливий внесок у дослідження особливостей функціонування богословської освіти Україні здійснив В. Хромець, який посвятив цьому питанню свою докторську дисертацію. [5] Також дуже цінними є дослідження С. Єгорова про особливість та роль богословської освіти євангельських протестантів на міжнародному рівні. [6] [7] Історію та роль ЄАТА у становленні протестантської богословської освіти розкрили М. Мокієнко [8] [9], Я. Чорнойван [10] та І. Кундеренко. [11] Надзвичайно цінний є внесок О. Дятлик, яка розкрила особливості легалізації богослов'я, як галузі знань в Україні [12].

Метою роботи є розробка управлінської концепції трансформації ГО «ЄАТА» у незалежну акредитаційну агенцію.

Для досягнення мети роботи ставляться наступні завдання:

- описати організаційні особливості функціонування та структуру європейського простору вищої освіти;
- проаналізувати особливості функціонування богословської освіти в Україні;

- розкрити особливості організації богословської освіти євангельських протестантських конфесій;
- простежити еволюцію громадської організації «Євангельська акредитаційна теологічна асоціація»;
- описати інституційні особливості громадської організації «Євангельська акредитаційна теологічна асоціація»;
- розкрити проблеми реструктуризації ГО «ЄАТА» в незалежну установу оцінювання та забезпечення якості вищої освіти;
- проаналізувати ринок зовнішньої оцінки якості вищої духовної освіти в Україні за допомогою методології М. Портера (Діамант Портера);
- проаналізувати інституційну спроможність організації ГО «ЄАТА» за допомогою методології SWOT;
- розробити управлінську концепцію реструктуризації ЄАТА у незалежну акредитаційну агенцію.

Об'єкт дослідження є інституційні трансформації у неприбутковому секторі України.

Предметом дослідження є особливості управлінської реструктуризації громадської організації «Євангельська акредитаційна теологічна асоціація» у незалежну акредитаційну агенцію.

Основний зміст магістерської роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів (з підрозділами), висновків, переліку використаних джерел та літератури.

Вступ 4 с. Розглянуто актуальність, мету, завдання, предмет та об'єкт дослідження, а також з'ясовано методологічну основу для дослідження.

Основна частина – 66 с. У першому розділі розкрито поняття Європейського простору вищої освіти та основних його механізмів забезпечення якості освіти. Також розкрито особливості функціонування богословської освіти та протестантських євангельських закладів вищої духовної освіти в Україні. У

другому розділі проаналізовано еволюцію ГО «ЄАТА», її інституційні особливості та проблеми реструктуризації в незалежну установу оцінювання якості освіти. У третьому розділі представлено управлінську концепцію реструктуризації ГО «ЄАТА» на основі аналізу ринку та інституційної спроможності організації. Розроблено план розвитку та реструктуризації ГО «ЄАТА»

Висновки - 5 с. Підведено підсумок дослідження.

Кількість позицій використаних джерел та літератури дорівнює – 72.

1. Теоретичні засади діяльності незалежних акредитаційних агенцій на європейському просторі вищої освіти

Глобалізаційні процеси, що відбувалися упродовж останніх пів століття, сильно змінили звичний устрій речей, зокрема й освіти. Багато століть вища освіта була недоступною для більшості людей, залишаючись привілеєм вищого класу. Також, попри інтеграційні процеси, що відбувалися в економіці, освіта довгий час залишалася осторонь глобалізаційних зрушень. Врешті-решт економіка перемогла і втягнула освітні процеси у нову парадигму суспільних відносин, де прийшлося шукати компроміс між автономією закладу вищої освіти, його відданістю національній традиції та економіці, а також готовністю випускати фахівців, здібних діяти на міжнародному рівні. Це вдалося досягнути завдяки створенню Європейського простору вищої освіти, до якого хоч повільно, але приєдналася й Україна. Інерція радянського минуле не тільки гальмувала інтеграцію України до європейських структур, але залишала поза увагою держави впродовж майже чверті століття величезний соціальний кластер, який об'єднував десятки тисяч релігійних організацій, близько двох сотень закладів вищої духовної освіти і тисячі науково-педагогічних працівників, здобувачів освіти та випускників цих ЗВО.

У сегменті церков та релігійних організації діє невелика за кількістю, але дуже активна за своєю діяльністю група християнських конфесій протестантського євангельського напрямку, до яких належить близько чверті всіх зареєстрованих в Україні релігійних організацій та майже половина ДЗВО. Про особливості функціонування Європейського простору вищої освіти, закладів вищої духовної освіти взагалі та євангельських ЗВДУ йтиме мова далі.

1.1. Організаційні особливості функціонування та структура європейського простору вищої освіти

Після закінчення II Світової війни та поділу Європи на два ворогуючих табори під час Холодної війни, змусили країни Західної Європи шукати шляхи співпраці, а не конфронтації. Такі країни, як Франція, Німеччина та Велика Британія, які мали довгу історію протистоянь та воєн, пішли шляхом консолідації своїх зусиль задля збереження свого існування та досягнення економічного розвитку. Першим кроком у цьому контексті стала створена у 1951 р. шістьма країнами (Франція, Західна Німеччина, Бельгія, Люксембург, Нідерланди та Італія) Європейська спільнота виробників вугілля і сталі (ЄСВС, англ. ECSC), що в процесі свого розвитку стала основою для створення Європейського союзу (ЄС). Станом на сьогодні ЄС об'єднує двадцять сім країн-учасниць. Шістнадцять країн-учасниць поглибили інтеграцію і ввели спільну валюту – євро. ЄС почався з економічної співпраці, однак її подальший розвиток вимагав формування спільного ринку. В свою чергу спільний ринок задля повноцінного функціонування потребував забезпечення вільного руху людей (робочої сили), товарів, послуг та капіталу. Ці всі зусилля були б марними, якщо не вдалося б сформуванню системи освіти, яка готувала би кваліфіковані кадри для забезпечення економічної діяльності. Нажаль, довгий період часу поза інтеграційними процесами залишилася вища освіта. На це були різні причини, зокрема реальна, а не бутафорна, як у колишньому СРСР, автономність закладів вищої освіти (ЗВО) у Західній Європі з одного боку, та відсутність консолідованих зусиль у цьому напрямку з іншого. Інтенсивний розвиток економічної інтеграції змусив основних гравців ЄС шукати шляхи для інтеграції освітнього середовища, так само, як це було раніше з економічним та політичним життям країн-учасниць у об'єднаній Європі.

Поруч з багатьма потугами, важливим етапом інтеграції вищої освіти у Європейському союзі стало започаткування Болонського процесу, що був

наслідком декларація, підписаної у червні 1999 р. у м. Болонья, міністрами освіти двадцяти дев'яти країн [13, с. 120], де було сформульовано основні засадничі цілі функціонування Європейського простору вищої освіти (ЄПВО, англ. ENEA) [14, с. 3]. Власне, наступним кроком у напрямку руху до спільних стандартів вищої освіти стало створення Європейського простору вищої освіти у березні 2010 р. на Конференції міністрів країн учасниць Болонського процесу у Будапешті та Відні. Країни-учасниці ЄПВО погодилися координувати свої зусилля задля здійснення структурних реформ в галузі освіти. Зокрема [15, с. 13–14]:

- мала бути запроваджена трициклова система ступенів (бакалавр, магістр, доктор філософії (PhD)), яку би розуміли, могли порівнювати та визнавали по всій території ЄПВС;
- мала діяти Європейська система трансферу і накопичення кредитів (ЄКТС), яка би дала єдиний інструментарій щодо прозорості змісту навчання;
- мав діяти додаток до диплому, який мав забезпечити за допомогою опису компетентностей випускника доступне розуміння вмінь та навичок спеціаліста;
- повинна бути впроваджена зрозуміла політика забезпечення якості освіти. На останок, мала бути впроваджена Рамка кваліфікацій вищої освіти ЄПВО (РК ЄВПО).

Варто зауважити, що Рамка кваліфікації вищої освіти ЄПВО створена із урахування Міжнародної стандартної класифікації освіти (МСКО, англ. ISCED) [6, с. 51], яку було вперше (МСКО) запроваджено у 1997 р., в першу чергу задля класифікації статистичних завдань ЮНЕСКО. Згодом, особливо МСКО 2011, стає інструментом управління освіти на національних, а з часом на міжнародному рівнях [12, с. 12–13]. Отже, процеси, характерні для ЄПВО, хоч і є більш інтенсивними на європейському континенті, але відображають загальносвітову тенденцію.

Рис. 1.1.1. Карта. «Європейський простір вищої освіти» (джерело [16])

Щоб конкретизувати питання, варто наголосити, що, зазвичай, коли мова йде про національні системи освіти та освітні стандарти, потрібно розуміти, що вони існують задля забезпечення внутрішнього попиту, що має за основу національну економіку [17, с. 111–112]. Якщо перефразувати цю тезу, то можна сказати, що національні заклади освіти (середньої, професійної чи вищої) готують професіоналів, що орієнтовані на національну економіку. Однак, реальність глобалізаційних процесів, що відбуваються по всій Землі, в тім числі, й у континентальній Європі ставлять перед освітою інші завдання. В нових умовах випускник має бути не тільки придатним до вирішення проблем у своїй країні, але в інших країнах глобального ринку в широкому сенсі, або єдиного ринку ЄС у вузькому сенсі. Хоч європейський простір вищої освіти був найбільш консервативним та мало гнучким, а також з'явився на стадіях більш пізніх стадіях потужнішої інтеграції та викристалізуваної структури ЄС. На сьогоднішній день

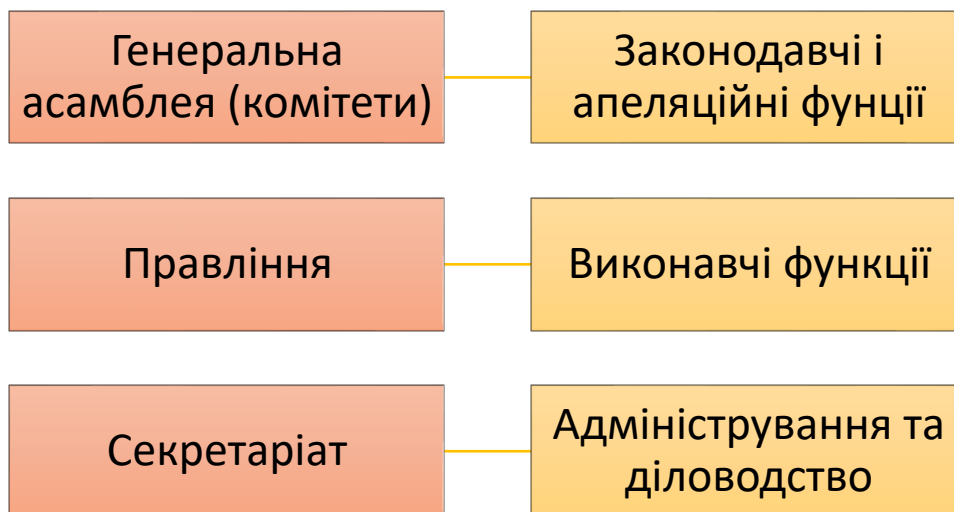
ЄПВО є набагато більшим та ширшим, ніж єдиний європейський ринок, та включає, окрім країн ЄС, країни, що уклали асоціацію з ЄС, а також і більшість країн колишнього Радянського союзу. Власне, коли йде мова про уніфікацію освітніх стандартів для всього європейського простору вищої освіти, завдання стає надскладним, бо ставить завдання, аби знайти спільну мову міністерствам освіти понад сорока країн. Розуміючи цю складність, ще на самих початках створення ЄПВО в базових документах Болонського процесу були закладені принципи: відповідальності держави за вищу освіту; автономності закладів вищої освіти; участі студентів в управлінні ЗВДО [18, с. 38]. Таким чином вдасться не тільки зберегти національні особливості освітніх систем та економік, але й допомогти їм у входженні в регіональний та глобальний ринок.

Не менш важливим є те, що такий формат освітньої взаємодії відкриває великий потенціал для розвитку не тільки економіки, а й громадянського суспільства. Оскільки, навіть зберігаючи функцію передавання знань, учасники освітнього процесу, що виходять за межі національних кордонів, будуть не тільки на передовій лінії наукової думки, а ще й формуватимуть сталі людські стосунки та транслюватимуть цінності. Говорячи про ЄПВО, слід чітко розуміти, що він орієнтований на формування незалежної особистості із навиками критичного мислення та гуманістичним ставленням до інших людей [17, с. 113–114]. Таким чином навіть, коли уряди прагнуть прагматично-економічного розвитку через долучення до освіти провідних європейських економік, у більш широкому контексті вони сприятимуть розвитку громадянського суспільства, яке розуміє, що економічний поступ неможливий без суспільного преображення та формування сталих громадянських інститутів. Ці інститути не можуть бути сталими без поваги до гідності особи, верховенства права та демократичних процедур. Отже, освіта в даному ключі стає силою, що трансформує, як економічні, так і соціальні взаємовідносини в суспільстві через цінності, які сповідує освітнє середовище.

Одним із перших кроків у імплементації рішень щодо впровадження ЄПВО був початий у 2000 р. проєкт «Настроювання освітніх систем у Європі» (TUNING), який мав стандартизувати зміст професійної підготовки, а також її кінцевий результат [19, с. 201] через компетентності та результати навчання, створюючи спільну мову [12, с. 26] для ЗВО, абітурієнтів, студентів та роботодавців на всьому ЄПВО. Наступним завданням Болонського процесу було впровадження зрозумілої політики забезпечення якості освіти. Для цього у 2000 р. було створено Європейську мережу забезпечення якості вищої освіти (ENQA5), у 2004 р. ця ж мережа була реорганізована у Європейську асоціацію забезпечення якості вищої освіти (ENQA). Асоціація об'єднує агенції та організації із забезпечення якості вищої освіти, поширює і розвиває досвід в цьому напрямку [20, с. 7] задля того, аби студенти ЄПВС мали доступ до високоякісної освіти та отримували кваліфікацію, що буде релевантною у всьому світі. Таким чином місією ENQA є розвиток забезпечення якості через представлення своїх агенцій-членів на міжнародній арені через Європейські стандарти та рекомендації із забезпечення якості (ESG) [21], підтримку на національному рівні, надаючи їм комплексні послуги та можливості мережування. ENQA [22] сприяє підвищенню якості та розвитку культури якості у вищій освіті через реалізацію принципів:

- прозорості (політики, процедури та критерії для прийняття рішень та звіти ENQA знаходяться у відкритому доступі);
- незалежності (ENQA активно сприяє оперативній незалежності агентств із забезпечення якості та підтримує автономію вищих навчальних закладів);
- співпраці (ENQA співпрацює на основі консультацій з повними та афілійованими членами, європейськими партнерами та іншими асоціаціями);
- добросовісності (ENQA працює добросовісно, чесно, справедливо, неупереджено, об'єктивно та професійно).

Організаційна структура (див. рис. 1.1.2.) ENQA складається з трьох структур [23]: Генеральної асамблеї, правління та секретаріату. Генеральна Асамблея з комітетами, до складу якої входять представники агентств-членів ENQA з представниками європейських міністерств, відповідальних за освіту, та інші стейкхолдери, що беруть участь в якості спостерігачів, є основним органом, що приймає рішення асоціації. Правління виконує функцію виконавчого органу ENQA та забезпечує управління поточними проблемами. Завданням секретаріату є поточне адміністрування, ведення діловодства та управління рахунками. Детальніше про організаційну структура ENQA можна прочитати в Статуті [24] організації.

Рис. 1.1.2. Горизонтальна організаційна діаграма. «Організаційна структура ENQA» (власна розробка автора)

Щоб стати членом ENQA, потрібно переконати Правління в тому, що агенція-аплікант відповідає Європейським стандартам та рекомендаціям із забезпечення якості (ESG). Ще однією умовою членства є те, що всі члени ENQA проходять зовнішній огляд відповідності ESG принаймні один раз на п'ять років [25]. Вступ має бути затверджений Правлінням ENQA та схвалений Генеральною асамблеєю ENQA. До прав членів ENQA належать, зокрема, право голосу на Генеральній

асамблеї, право пропозиції до порядку денного Генеральної асамблеї, право висувати членів Правління та внесення пропозицій Правлінню [24]. Членський внесок складав 4635 євро на рік у 2020 році, в 2021 році зростає до 4867 євро [26].

Також у ENQA існує статус афілійованого членства, який є доступний для організацій, які виявляють зацікавленість у забезпеченні якості вищої освіти. Афілійовані члени, на відміну від членів, не зобов'язані демонструвати відповідність ESG, хоч їхній вступ має бути затвердженим Правлінням ENQA та схвалений Генеральною Асамблеєю ENQA [27]. У свою чергу, афілійовані члени не мають права називатися членами ENQA, не мають права голосу чи пропозиції до Генеральної асамблеї чи Правління, хоча можуть відвідувати збори Генеральної асамблеї, але без участі у закритих сесіях [24].

ENQA входить до групи чотирьох основних консультативних членів із супроводу Болонського процесу E4-Group [28, с. 8] – це неформальна співпраця між ключовими стейкхолдерами вищої освіти, які беруть участь у питаннях забезпечення якості. E4-Group складається з ENQA, Європейської асоціації університетів (ЄАУ англ. EURASHE), Європейської асоціації вищих навчальних закладів (ЄАЗВДО англ. EUA) та Європейського студентського міжнародного бюро (ЄСМБ англ. ESU). В свою чергу група E4 у 2008 р. створила (див. рис. 1.2.3.) Європейський реєстр агенцій із забезпечення якості у вищій освіті (EQAR) [20, с. 9]. Мета EQAR [29] надавати громадськості чітку та надійну інформацію про агентства із забезпечення якості, що працюють у Європі. Також, EQAR має сприяти мобільності студентів та викладачів; зменшити можливості невідповідних стандартам якості організаціям нарощувати авторитет; якщо це сумісно з домовленостями із національними урядами, створити перелік агенцій, визнаних урядами та дозволяти закладам вищої освіти обирати будь-яку з доступних у Реєстрі агенцій для акредитації своїх програм. Далі, задля забезпечення якості освіти, ENQA, ESU, EUA та EURASHE спільно із Організацією міжнародної освіти (англ.

Education International), Конфедерацією Європейського Бізнесу (англ. BUSINESSEUROPE) та EQAR створили Європейські стандарти та рекомендації із забезпечення якості (ESG). В свою чергу агенції, що зареєстровані в EQAR, можуть діяти на всьому просторі ЕНЕА, при цьому дотримуючись національних вимог [28, с. 8]. Згідно діючих норм, будь яка організація, яка стає членом ENQA, входить до реєстру EQAR [30].

Рис. 1.1.3. Timeline діаграма. «Хронологія формування EQAR» (власна розробка автора)

До EQAR на рівні із держаними акредитаційними агенціями також можуть входити агенції, що діють на основі державного фінансування, але незалежні в управлінні, а також повністю незалежні акредитаційні агенції. Наприклад, у документі, підготовленому до Паризького саміту EQAR у 2018 р., наголошується, що у ЄПВО в 24 країнах діють повністю незалежні від держави агенції забезпечення якості освіти, що свідчить про їхню відповідність Європейським стандартам та рекомендацій із забезпечення якості (ESG) [31, с. 98]. В цьому контексті діяльності ЄПВО можливих варіантів діяльності закладів вищої освіти стає створення такої системи, де профільні заклади освіти та програми самі визначатимуть стандарти для своєї галузі [17, с. 112–113]. Це особливо актуально, коли мова йде про ЗВО та програми вузькопрофільні, такі як аерокосмічна галузь, окремі напрямки мистецтва або богослов'я. Варто зауважити, що практика діяльності незалежних від держави акредитаційних агенцій не суто є практикою ЄПВС. В США, наприклад, держава не займається акредитацією, визнанням дипломів чи наукових ступенів ЗВО, заснованих релігійними організаціями. Такі заклади, якщо вони хочуть отримувати допомогу від держави, мають акредитуватися у чотирьох (Асоціація передових равінських і талмудичних шкіл, Асоціація богословських шкіл Сполучених Штатів і Канади, Асоціація біблійної вищої освіти, Транснаціональна асоціація християнських коледжів і шкіл) із шести акредитаційних агенцій, які є неприбутковими організаціями і спеціалізуються у галузі богословської освіти. Хоча всі ці організації визнані міністерством освіти та Радою акредитації вищої освіти США [2, с. 132].

Звертаючись до поступу України у ЄПВО, варто почати з 1993 р., коли наша країна долучилася до програми ТЕМПУС, що реалізовується завдяки фінансовій підтримці ЄС та була спрямована для країн партнерів задля підтримку процесів модернізації вищої освіти [13, с. 69]. Однак, Україна не поспішала з долученням європейських структур, про що свідчить, зокрема, Указ Президента України 17

квітня 2002 року, в якому хоч і приділяється значна увага міжнародній співпраці, однак мова про долучення ЄПВО не йде. Дещо був змінений акцент у лютому 2004, але й тоді в Указі президента України [14, с. 4–5] мова йшла тільки про вивчення можливості долучення до Болонського процесу.

Серйозний рух у напрямку до ЄПВО стався уже після Помаранчевої революції. 19 травня 2005 р. Україна офіційно долучилася до Болонського процесу [13, с. 120]. Це в свою чергу спричинило впровадження в освітню систему ЄКТС, оптимізацію назв напрямків та спеціальностей, створення та імплементацію Національної рамки кваліфікацій, розвиток академічної мобільності, впровадження додатку до диплома європейського зразка [32, с. 6–11]. Повноцінна імплементація норм та стандартів в українське законодавство сталася у 2014 р. після Революції гідності, коли було прийнято новий Закон України «Про вищу освіту» [4], в якому, зокрема, передбачалося створення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО). Початок формування нової структури почався у 2015 р., але цьому чинила спротив велика частина старої освітньої номенклатури, тому створення НАЗЯВО стало можливим тільки завдяки спільним зусиллям держави та академічної спільноти [31, с. 158–159]. Однак НАЗЯВО є тільки афілійованим [23], а не є повним членом ENQA [33], а також не входить до реєстру EQAR.

Закон України «Про вищу освіту» [4], згідно 5 розділу (Забезпечення якості вищої освіти) Статті 16, стверджує: *«Система забезпечення якості вищої освіти в Україні складається із: 1) системи забезпечення закладами вищої освіти якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості); 2) системи зовнішнього забезпечення якості освітньої діяльності закладів вищої освіти та якості вищої освіти; 3) системи забезпечення якості діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти і незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти»*. Тут же у 16 статті, коли мова йде про зовнішнє забезпечення якості вищої освіти, прописано, що ця система

має включати критерії для прийняття рішень відповідно до стандартів та рекомендацій забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. Також акцентується на можливості, того що, поруч із НАЗЯВО, можуть діяти і незалежні установи із забезпечення якості освіти.

На теренах Європейського союзу виникло унікальне явище, яке стало початком інтеграції освітніх систем різних країн у Європейський простір вищої освіти. У межах ЄПВО вдалося створити спільну мову для освітньої діяльності, яка зрозуміла від Лісабону до Владивостока та від Рейк'явіка до Анкари (див. рис. 1.1.1). Україна, хоч повільно, але теж долучилася до цієї спільноти і новий Закон України «Про вищу освіту» став практичною реалізацією багатьох ідей Болонського процесу, зокрема і незалежної оцінки якості вищої освіти, яку може здійснювати як НАЗЯВО, так само й незалежні установи оцінювання якості освіти.

1.2. Особливості функціонування богословської освіти в Україні

Окреслюючи дефініцію «богословської освіти», варто розуміти, що в законодавчих актах України не вживалося поняття «богословська освіта», а по інерції використовувався термін «духовні навчальні заклади», а в новому Законі України «Про вищу освіту» - Духовні заклади вищої освіти (ЗВДО). Зазвичай, коли мова йде про духовну освіту, загально прийнято говорити радше про богослов'я. Термін «богослов'я» вживався в християнстві з ранніх часів для всіх сфер церковної інституційної діяльності, від богослужіння починаючи, і до догматики закінчуючи. В цій традиції богослов'я було частиною публічного, соціального та, навіть, юридичного дискурсу. В часи епохи Просвітництва богослов'я стає не тільки церковним та конфесійним, а й світським, оскільки його вивчають не тільки майбутні церковні діячі, а й просто миряни. У більшості класичних європейських університетах є факультети богослов'я, які можуть бути конфесійними, неконфесійними чи міжконфесійними. Конфесійні богословські навчальні

програми тяжіють до віроповчального викладу матеріалу, неконфесійні до порівняльного, а міжконфесійні до міжконфесійної взаємодії [34]. Через радянське минуле та особливість законодавчих дефініцій СРСР, в Україні конфесійні ЗВО, що вивчають богослов'я, саме тому прийнято називати ЗВДО, хоча вони, так само як світські ЗВО, готують богословів, але за іншою структурою подачі основного матеріалу. Однак, як світські богословські освітньо-професійні програми, так само і конфесійні освітньо-професійні програми займаються богословською освітою в широкому розумінні цього поняття.

Коли мова йде про богословську освіту в Україні, слід розуміти, що реалії, в яких жила незалежна Україна, не були чимось новим, а по суті часто, по інерції, були модернізованими чи реформованими практиками УРСР. СРСР, частиною якого була Україна, проголошувалася світською країною. У «Декреті ради народних комісарів про відділення церкви від держави і школи від церкви» від 23 січня 1918 р. стверджувалося, що школа має бути відокремленою від церкви. Це означало, що у будь-якому навчальному закладі, де викладалися загальноосвітні предмети, викладання релігійних віровчень заборонялося. Що означає, що ані в загальноосвітніх школах, ані в ЗВО не могла йти мова про викладання богослов'я, навіть не зважаючи на те, що більшість європейських філософів середньовіччя та епохи Просвітництва, в тому числі І. Кант, Г. Гегель та К. Маркс вивчали богослов'я, а частина з них і займалися ним.

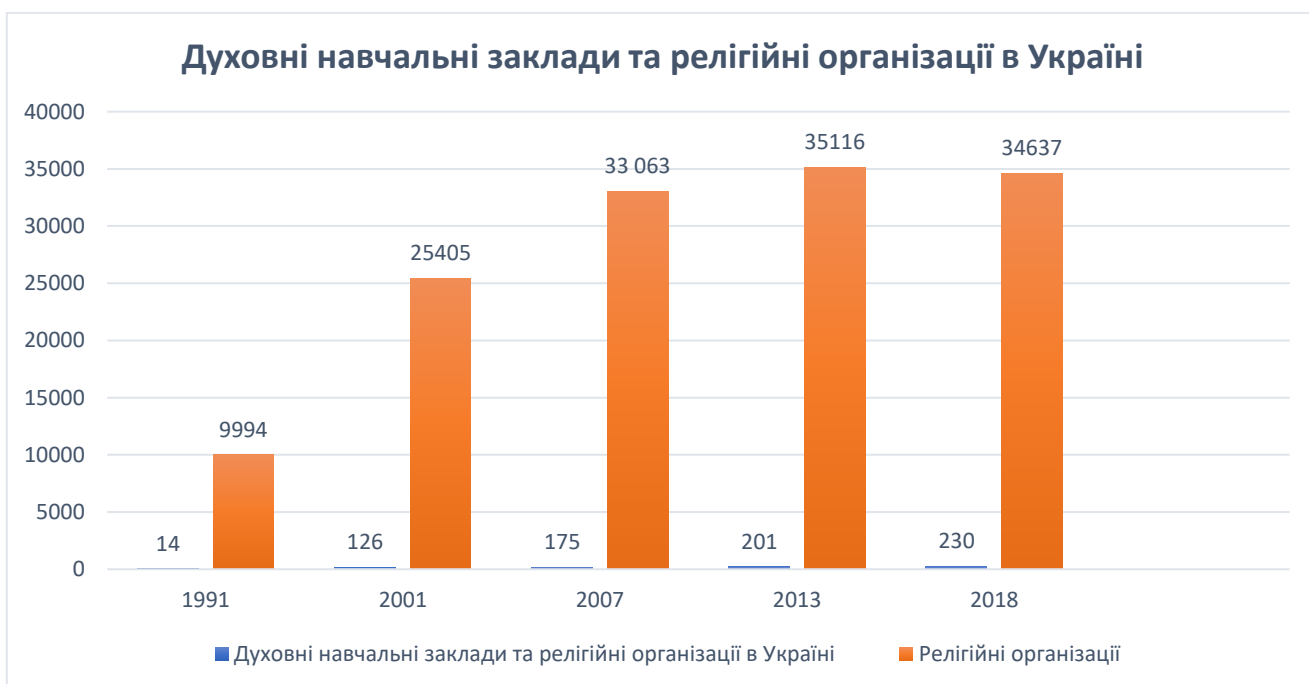
Далі в документі 1921 р. «Про початки антирелігійної пропаганди та про порушення пункту 13 програми» говориться, що священнослужителі чи особи, що бодай якось задіяні у виконанні релігійних обрядів, не мають права вступати до КПРС, а це у свою чергу означає, що вони не могли займати будь-які державні посади. В Конституції СРСР від 1936 р. в 124 статті вказується, що в СРСР церкву відокремлено від держави, а школу від церкви. Також там говорилося про те, що всі громадяни СРСР мають право відправляти релігійні культу, як і всі громадяни

мають право для ведення антирелігійної пропаганди. Однак, на практиці це означало, що антирелігійна пропаганда велася, а релігійна була забороненою. Далі вже 1960 рр. в часи М. Хрущова антирелігійна пропаганда стає частиною ідеологічної машини СРСР і при основних тогочасних закладах вищої освіти створюють кафедри «наукового атеїзму», а згодом «науковий атеїзм» стає обов'язковим компонентом вищої освіти СРСР [35, с. 88–90]. Таким чином реалізована в Радянському Союзі політика спричинила, що релігія була витиснута на маргінес суспільного життя, практикування релігії було справою індивідуальною та соціально стигматизованою, а релігійна освіта (богословська) освіта стає не тільки не потрібною для особистого розвитку та самореалізації, а навіть шкідливою для будь якого кар'єрного зросту.

З початком «відлиги», а особливо у контексті святкування тисячоліття від хрещення Русі у 1988 р., СРСР змінює свою політику стосовно церкви у сторону її лібералізації. Піком цього процесу став прийнятий 1 жовтня 1990 року Закон «Про свободу совісті та релігійні організації» [36], в якому було обрано шлях пом'якшення політики стосовно релігійних організацій. У його основі був принцип державного нейтралітету, згідно якого держава давала свободу для діяльності релігійних організацій, не обмежувала їх, але й не підтримувала жодним чином. Тобто, якщо раніше держава надавала підтримку антирелігійній пропаганді, але забороняла релігійну, то, згідно закону 1991 р., держава ані не підтримувала, ані не забороняла будь яку релігійну чи антирелігійну пропаганду. Однак, цей принцип нейтралітету, коли його було застосовано до освіти, став причиною доволі цікавого явища [2, с. 133]. Будь яка релігійна організація могла створювати середні та духовні заклади освіти для того, аби задовільнити власні потреби у кваліфікованих кадрах у сфері своєї релігійної діяльності.

Принцип відділення церкви від держави спричинив те, що всі вищі навчальні заклади, що були засновані релігійними організаціями, діяли згідно Закону «Про

свободу совісті та релігійні організації», а не профільних законів про освіту, що в свою чергу призвело до існування двох паралельних систем вищої освіти в Україні: світської та духовної вищої освіти. Згідно Статті 11 Закону «Про свободу совісті та релігійні організації» духовні навчальні заклади вважалися релігійними організаціями, а їх основним завданням була підготовка священнослужителів для своєї конфесії [37, с. 218]. Наприклад, постанова Кабінету Міністрів України від 5 квітня 1994 р. № 228 «Про порядок створення, реорганізації, ліквідації навчально-виховних закладів» не згадувала серед засновників навчальних закладів релігійні організації [35, с. 90], що влаштовувало всіх учасників процесу на початок 1990-х рр., і не мало великого соціального впливу, бо таких закладів вищої освіти та студентів у них було небагато. Однак, з часом (див. рис. 1.2.1) все змінилося, так у 1991 році в Україні нараховувалось 14 духовних навчальних закладів, у 2013 – 201 [2, с. 132], а 2018 р., згідно листа МОН від 5 липня 2018 р., – 230 [3], близько 100 з яких засновані протестантськими релігійними організаціями. Однак, варто мати на увазі, що ЗВДО є тільки 130 освітніх інституцій.

Рис. 1.2.1. Діаграма. «Духовні навчальні заклади та релігійні організації в Україні» (власна розробка автора) [1] [38]

Ближче до кінця ХХ ст. богословська освіта та система духовних навчальних закладів вже включала тисячі студентів та випускників, сотні викладачів і дві сотні закладів освіти. Наприклад, у 2016 р. у 198 ЗВДО навчалось 19862 слухачів, зокрема 8195 студентів денної форми навчання [10, с. 43], а працювали вони для задоволення релігійних потреб мінімум двох десятків тисяч релігійних організацій, а, отже, потребувала законодавчого регулювання. Оскільки навчальний процес у духовних навчальних закладах не регулювався профільними законами, студенти та викладачі не мали відповідного соціального захисту, а їхні дипломи, вчені ступені та звання не визнавалися державою, почалася робота з переосмислення їх легального статусу. Перші кроки у врегулюванні цієї ситуації були здійснені постановою КМУ від 24 травня 1997 р. № 507 «Про перелік напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями». Згідно цієї постанови, в рамках філософії, було виокремлено спеціальність «богослов'я» для трьох освітньо-кваліфікаційних рівнів (бакалавр, спеціаліст та магістр). Однак, цей крок не приніс очікуваного результату, оскільки для ліцензування та акредитації програм з богослов'я мали бути викладачі духовних навчальних закладів, що мали профільну освіту із дипломами державного зразка. Це було не можливо, так як держава за останнє, майже, століття не визнавала «богослов'я» [35, с. 90–92]. Відповідно, виникає певне зачароване коло, коли для акредитації потрібні профільні спеціалісти з дипломами державного зразка, а їх немає, оскільки напрямок не акредитований.

Згодом у 2006 р., після внесення змін до переліку напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у закладах вищої освіти за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра, богослов'я зникає з переліку бакалаврських спеціальностей, а залишається тільки на освітньо-кваліфікаційному рівні спеціаліста та магістра, як спеціалізація філософії [35, с. 90–92]. Як зазначав ще у

2013 р. Ю. Решетніков, через існування поза легальним полем ЗВДО постає проблема для входження України у Болонський процес і світовий освітній простір. Він зазначав, що випускник духовного навчального закладу з України міг продовжувати своє навчання за кордоном, де його освіту визнавали, але на батьківщині вважався особою без вищої освіти [2, с. 133]. Також на той час існувала велика складність нострифікації освіти, здобутої за кордоном, не тільки для освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра та магістра, але й для наукових ступенів PhD в усіх галузях, особливо в богослов'ї. Хоч у 2011 р. було створено робочу групу, що мала вивчити можливість створення процедури визнання дипломів, виданих ЗВДО в Україні та закордоном [12, с. 32], реальність була такою – визнання затягувалося на багато років, а документи губилися у кабінетах чиновників.

Це не означає, що не було успішних кейсів ліцензування та акредитації, оскільки в 2000-х роках Український Католицький Університет, Національний університет «Острозька академія» [12, с. 29], Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, НПУ ім. М. Драгоманова, які отримали ліцензію та акредитацію з підготовки спеціалістів у галузі знань «Богослов'я» [5, с. 182–183]. Та це стало радше винятком, а не правилом, оскільки більшість здобувачів, що отримували богословську освіту, навчалися у ЗВДО. Винятком тут є Український Католицький Університет, який готував спеціалістів для Української греко-католицької церкви на акредитованій програмі, а також НПУ ім. М. Драгоманова, який, однак, зміг повноцінно запустити тільки аспірантуру з богослов'я для викладачів ЗВДО, та, в той самий час, мав складність із набором студентів як на бакалаврат, так і на магістратуру.

Новий етап у розвитку богословської освіти настає із прийняттям Верховною радою України нового Закону України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 р., який було підписано Президентом України 31 серпня, і набув чинності 6 вересня 2014 р.. Як зазначає В. Хромець, *«закон долає розрив між закладами вищої*

духовної освіти (далі – ЗВДО) та світськими закладами вищої освіти (далі – ЗВО) у розвитку богословської освіти; новий закон дозволяє інтегруватися ЗВДО в освітню систему України, зберігаючи великий рівень автономії і релігійну специфіку їх діяльності. Це стало можливим ще через низку новацій нового закону. Передбачається, що ЗВДО, які створено відповідно до Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» (специфіку у створенні і діяльності ми пояснювали вище), можуть отримати державне визнання освітньої та наукової діяльності. Закон спеціально не визначає поняття «заклад вищої духовної освіти» і приймає його у статусі, як різновиду релігійної організації, порядок створення і діяльність яких і далі тільки регулюється Законом України «Про свободу совісті і релігійні організації». Але Закон України «Про вищу освіту» надає нові права і можливості для ЗВДО та для випускників, педагогічних наукових та науково-педагогічних працівників цих закладів» [34, с. 123]. Зокрема Закон України «Про вищу освіту» регулює ряд особливостей стосовно духовних навчальних закладів, які виправляють недоліки попередніх років. У 3 статті, коли мова йде про незалежності здобуття вищої освіти від політичних партій, громадських і релігійних організацій, окремо зазначається, що ця норма не стосується закладів вищої духовної освіти. 24 стаття Закону залишає відкритою можливість для закладів вищої духовної освіти проходити ліцензування та акредитацію, роблячи її обов'язковою тільки в тому випадку, коли заклад захоче видавати дипломи державного зразка. Статті 32, 40, 42, 22 регулюють питання незалежності ЗВО, студентського самоврядування, призначення керівника, умови прийому закладів вищої духовної освіти, також вони містять ремарку про особливу роль цих інституцій, яка усуває конфлікт із Законом України «Про свободу совісті релігійних організацій».

У перехідних положеннях Закону України «Про вищу освіту» містять норми визнання документів про освіту, виданих закладами вищої духовної освіти. Згідно

постанови Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 р. №652 [39] документи про вищу духовну освіту, наукові ступені та вчені звання, які були видані до 1 вересня 2018 року вищими духовними навчальними закладами, статuti (положення) яких зареєстровані в установленому законодавством порядку, проходять процедуру державного визнання зазначених документів. Що й було реалізовано у 2016 р., коли при Міністерстві освіти і науки України була створена Комісія з державного визнання документів про вищу духовну освіту. До складу комісії увійшли представники Міністерства освіти і науки України, закладів вищої освіти, що мали ліцензію з «богослов'я», церков та релігійних організацій та Громадської ради з питань співпраці з церквами та релігійними організаціями при МОН [40, с. 103]. Зокрема в цій комісії було два представника ГО «ЄАТА». Загалом за період роботи Комісії з визнання документів вищої освіти визнано 3,589 дипломів, а з них понад 900 від ЗВДО, що входять до ЄАТА [41].

Станом на кінець 2020 р. в Україні ліцензію для провадження освітньої діяльності мали: Волинська православна богословська академія Української православної церкви Київського патріархату, Івано-Франківська академія Івана Золотоустого, Карпатський університет імені Августина Волошина, Київська православна богословська академія, Класичний приватний університет, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Таврійський християнський інститут, Український католицький університет, Університет Короля Данила, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича [42]. З 10 ЗВО, 6 є ЗВДО, 4 з 10 належать до православної традиції, 3 з 10 до греко-католицької, 1 до протестантської, а 2 є міжконфесійними. Варто розуміти, що з 130 ЗВДО, що мають державну ліцензію – це менше 3 % від загальної кількості всіх ЗВДО.

Більше ніж 70 років існування радянського режиму церкви, релігійні організації і їх прихильники були маргінальною соціальною групою. Богословська

освіта або духовна освіта, як її називали в СРСР, частково легальна, все ж була засобом стигматизації дисидентських релігійних груп. У незалежній Україні релігія вже не була в напів легальному статусі, але богословська освіта залишилася у сірій зоні між Законом України «Про свободу совісті та релігійних організацій» та освітнім законодавством. Тільки після Революції гідності, гідність було повернуто десяткам тисяч українських громадян, що були залучені у процес богословської освіти. Однак, із 130 ЗВДО тільки 10 скористалися можливістю ліцензування та акредитації, а 220 залишили своїх науково-педагогічних працівників, студентів та майбутніх випускників в сірій зоні легально\нелегального існування, чим створили попит на альтернативний шлях легалізації своєї діяльності, яким може стати незалежна установа з оцінювання якості освіти.

1.3. Особливості організації богословської освіти серед євангельських протестантських конфесій

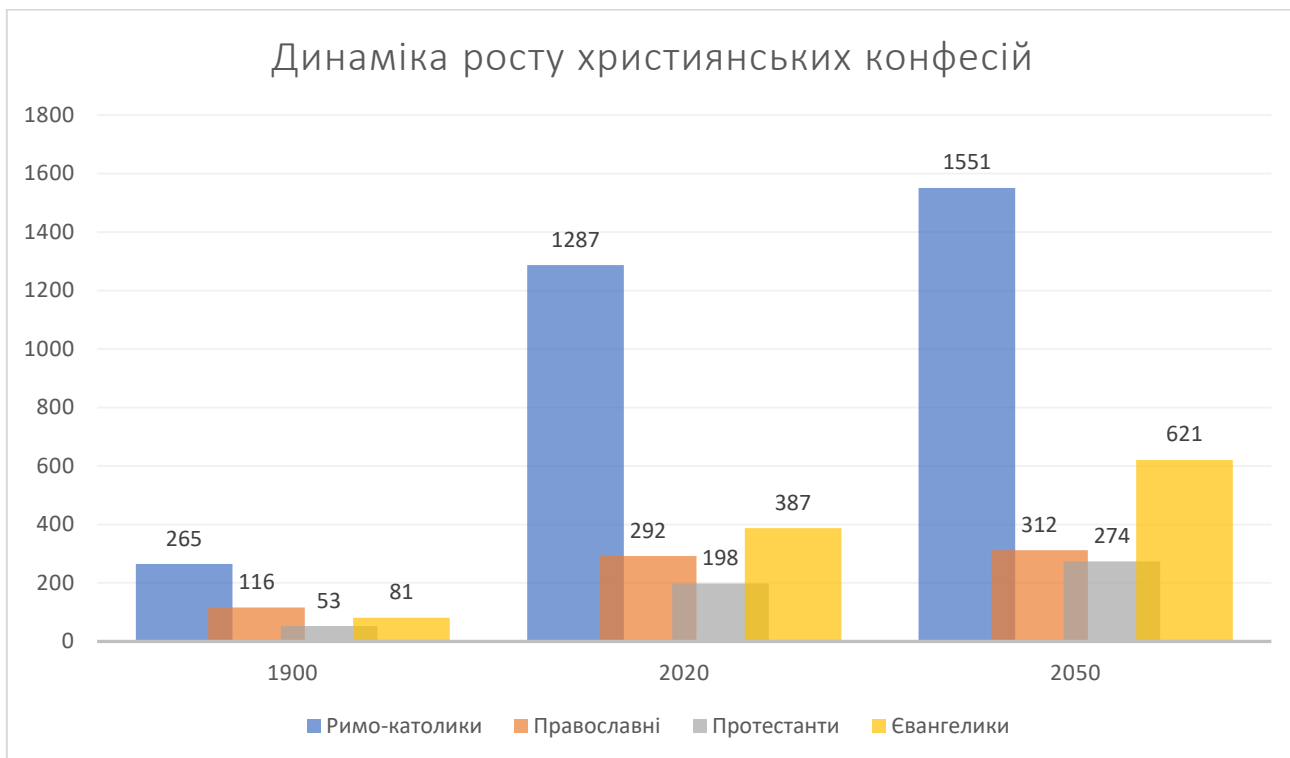
Християнство є найбільшою світовою релігією, яка, навіть попри процеси секуляризації, зберегла величезний соціальний капітал, який часто вдається конвертувати в політичний вплив. Як вважає провідний релігієзнавець В. Єленський [43], у XX ст. релігія змогла не тільки відновити свої позиції, але й посилити їх. Це справедливо на глобальному рівні, як для християнства, так і для ісламу, індуїзму та буддизму. Особливо варто звернути увагу на провідну роль християнських конфесій у поваленні тоталітарних режимів у Східній Європі та Латинській Америці, боротьбі проти соціальної несправедливості в Азії, Африці та Латинській Америці, або боротьбі за громадянські права у США.

Також слід мати на увазі, що релігійна карта християнства переживає кардинальні зміни, а тенденції свідчать, що з одного боку християнство давно вже не є явищем Європейсько-Північноамериканським, а його центр переходить на південь до Латинської Америки та Африки. Станом на 1910 р. 66,3% християн жили

в Європі, 27,1 % в Америках, 4,5% в Азії та Океанії, 1,4% в субсахарній Африці, 0,7% на Близькому Сході та Північній Африці. Вже у 2010 р. 25,9% християн жили в Європі, 36,8 % в Америках, 13,1% в Азії та Океанії, 23,6% в субсахарній Африці, 0,6% на Близькому Сході та Північній Африці [44]. Згідно аналітичних даних Pew Forum Research Center, кількість християн у 2060 р. збільшиться на 778 млн. і сягне понад 3 млрд., при тому питома вага африканських християн із субсахарної Африки зросте до 46% у 2060 р., 31% в Америках, 13% в Азії та Океанії та близько 1% на Близькому Сході та Північній Африці [45, с. 11–12]. З іншого боку зміниться конфесійний ландшафт християнських конфесій (див. рис. 1.3.1), якщо станом на 1900 р. християн було близько 522 млн., з них римо-католиків 265 млн. (48%), православних 116 млн. (21%), протестантів 134 млн. (24%), з них євангеліків 81 млн. (14%); у середині 2020 рр., християн було близько 2406 млн., з них римо-католиків 1287 млн. (54%), православних 292 (12%) млн., протестантів 585 млн. (24%), з них євангеліків 387 млн. (16%); прогнозована кількість на 2050 р. християн всього близько 3303 млн., з них римо-католиків 1551 млн. (46%), православних 312 млн. (9%), протестантів 895 млн. (27%), з них євангеліків 621 млн. (18%) [46, с. 16].

Протестанти євангеліки, або інколи їх називають пізні протестанти, що не цілком коректно, – це християнські конфесії, які стали продовженням явища «народної реформації» на противагу «магістерської реформації». Магістерська реформація (Лютеранство, Реформатство та Англiканство) прагнула реформувати середньовічне християнство до стандартів часів Вселенських соборів. Народна реформація реформувала церкву згідно ідеалів раннього християнства, та виступала за радикальніші зміни у протестантських церквах з відмовою від середньовічного пафосу і впровадження егалітаризму, присутньому у доінституалізованій церкві. Ранніми євангеліками можна вважати пуритан, частина яких стали основою для баптизму, пресвітеріанства та конгрегаціоналізму у 16-17 ст., а згодом методизм у 18-19 ст. та п'ятидесятництво, «не деномінаційні християни» та вільні євангельські

християни у 20 ст. Євангеліки переважно не мають вертикальної моделі управління спільнотами, а будують горизонтально інтегровані мережі.

Рис. 1.3.1. Діаграма. «Динаміка росту християнських конфесій 1900-2050 рр.»
(власна розробка автора)

Коли мова йде про Україну, складно робити прогнози, але, згідно даних дослідження «Україна у Світовому дослідженні цінностей (WVS-7)» [47, с. 25], для понад 62% наших співгромадян релігія є важливою в їхньому житті. Здобуття Україною незалежності кардинально змінили структуру українського суспільства. Зокрема, на поверхню суспільного життя вийшли релігійні організації, кількість яких збільшилася з 9994 у 1991 р. [1, с. 206] до 35162 у 2019 р., а духовних навчальних закладів 204, в яких навчалася біля 10 тисяч студентів [48]. В Україні частка протестантських спільнот становить понад четверть всіх релігійних організацій. Звичайно, що відсоткове співвідношення релігійних організацій протестантів не корелюється із їх питомою вагою серед населення, оскільки, згідно даних Українського центру економічних і політичних досліджень імені Олександра

Разумкова, кількість протестантів коливається десь в районі 2% [49, с. 14]. Ю. Чорноморець пояснює дисбаланс між кількістю релігійних організацій та відсотком серед населення тим, що із загальної кількості релігійних громадян в Україні тільки близько 4 млн. відвідують храми щотижня. Серед релігійно активних українців понад 1,5 млн. православних різних юрисдикцій, 1,2 млн. греко-католиків і 0,82 млн. протестантів [50], абсолютна більшість із яких належить до євангеліків. Тенденції останніх тридцяти років свідчать, що кількість релігійних організацій українських євангеліків потроїлася, а численність подвоїлась у порівнянні з 1991 р.. Це сталося, незважаючи на інтенсивну еміграцію, оскільки від 1 до 1,5 млн. євангеліків виїхало за кордон [51], а демографічна криза в Україні тільки посилюється. Однак, варто розуміти, що зальна тенденція свідчить про числений ріст протестантів євангеліків у всьому світі.

Особливість протестантів євангеліків полягає в тому, що вони є вкрай децентралізованою спільнотою на відмінну від: римо-католиків, де діє чітка централізована наднаціональна ієрархічна система, як церковної влади; православних, де теж існує чітка ієрархічна система, правда адаптована під національні та державні особливості; магістерської реформації, яка має прописану та усталену систему управління. Інакше кажучи, у римо-католицизмі, православ'ї та класичному протестантизмі існує прописана система віровчення та усталена структура навчальних закладів, навчальних програм, що відповідають догматичному вченню і давно взаємодіють із державними інституціями. Дуже часто у давніх університетах або нових державних університетах діють факультети богослов'я, які афілійовані із Римо-католицькою, Православною чи Лютеранською, Реформатською чи Англіканською церквами. Тим часом, коли мова йде про протестантів євангеліків серед основних конфесій більшість спільнот мають свої освітні заклади, де вони готують як служителів культу, так і інших спеціалістів.

У ХХ ст. кількість протестантів євангеліків збільшилася мінімум в рази, а географія стала глобальною, в результаті чого різні спільноти шукали шляхи до співпраці та консолідації зусиль. Важливу роль у цьому відіграв Світовий євангельський альянс (англ. WEA). Організація виникла у 1846 р. і до середини 1900-х рр. Світовий євангельський альянс, був надбудовою свого засновника - Британського євангелічного альянсу. Вже у 1951 р., організація до WEA приєдналася 21 країна. Тоді альянс був перейменований у Світове євангельське товариство. Однак, у 2001 році товариство повернулося до своєї первісної назви. На сьогоднішній день до WEA долучилися більшість протестантів євангеліків, а альянс має представництва у понад 100 міжнародних організаціях [52]. Світовий євангельський альянс діє, як мережева організація, що об'єднує мережеві організації задля координації спільних зусиль не тільки для богословських ініціатив, але й для соціальних. Подібне розуміння богословської освіти відображене у матеріалах Лозаннського руху [6, с. 49–51]. В «Лозаннській угоді» особлива увага приділяється богословській освіті, де, з одного боку, організації, що надають освіту йдуть в одному списку із церковними спільнотами, а з іншого наголошується на важливості отримання богословської освіти не тільки священнослужителями, але й мирянами [53]. Далі у «Посвяченні з Кейптауну» знову розвивається ідея важливості богословської освіти, як провідного елемента розвитку церковних спільнот в їхньому прагненні соціально-відповідального служіння для преображення суспільства [54].

Серйозні кроки у розвитку освіти у євангельському протестантському середовищі відіграє Міжнародна рада євангельської богословської освіти (англ. ICETE). ICETE була заснована у березні 1980 р. при підтримці Світового євангельського альянсу, об'єднавши ряд мереж євангельських навчальних закладів, щоб забезпечити міжнародну взаємодію та співпрацю для покращення євангельської богословської освіти у всьому світі. На сьогоднішній день ICETE є

мережевою організацією, що об'єднує вісім регіональних асоціацій та агенцій в сфері євангельської богословської освіти по всьому світу. Основні цілі ICETE є в тому, аби на світовому рівні: сприяти вдосконаленню євангельської богословської освіти; стати місцем зустрічі, налагодження контактів та співпраці для тих, хто займається євангельською богословською освітою, для мережевої взаємодопомоги, стимулювання та збагачення; мережування та надання послуг підтримки для регіональних асоціацій богословських закладів вищої освіти [55]. Важливими документами для розвитку богословської освіти в межах ICETE є Маніфест ICETE [56], Бейрутські маячки [56] та Стандарти та керівні принципи для глобальної євангельської богословської освіти (англ. SG-GETE) [57].

Загальна кількість закладів вищої освіти, що входять до мережі ICETE – 872, а географія покриває 113 країн [58]. Участь агенцій в ICETE означає, що всі заклади освіти, які отримали акредитацію у своїй регіональній агенції отримують міжнародне визнання і у всіх інших закладах, що входять в ICETE [2, с. 132]. Структура управління ICETE здійснюється через два взаємопов'язані органи: раду ICETE, в яку входять представники всіх регіональних агенцій, та виконавчого директора, що підзвітний виконавчому комітету ради ICETE. В організації присутнє повне асоційоване членство. Повне членство доступне тільки регіональних організацій (асоціацій) богословської освіти, а асоційоване для організацій, що поділяють цінності ICETE [55]. Регіональні агенції, які формують ICETE, діють за подібною моделлю управління.

Міжнародна рада євангельської богословської освіти (ICETE) не має освітніх стандартів чи процедури забезпечення якості освіти, на кшталт ENQA, але існує для того, аби формувати засадничі принципи богословської освіти. Однак, 4-9 вересня 2017 року та з нагоди 500-ї річниці Реформації Міжнародна рада з євангельської богословської освіти провела глобальну консультацію в Римі (Італія). Експерти із сімнадцяти країн та дев'яти регіонів взяли участь у консультації та обговорили

майбутню форму глобальної євангельської богословської освіти засновано на ESG. Після консультації робоча група взяла матеріали, розроблені під час консультацій, та розробила перший проєкт «Римської дорожньої карти (V.1)». Другий проєкт був доопрацьований невеликою робочою групою у січні 2018 року та розповсюджений всередині ICETE під назвою: «Римська дорожня карта (V.2)». У лютому 2019 року Рада ICETE прийняла документ і перейменувала його на «Стандарти та керівні принципи глобальної євангельської богословської освіти – 2019» (SG-GETE). У квітні 2019 року документ офіційно рекомендований у теперішній формі до мережі агентств із забезпечення якості освіти, що входять в ICETE [57]. Варто розуміти, що ICETE не прагне до централізації: як у Римській дорожній карті, яка передувала SG-GETE, так і у самих Стандартах та керівних принципах для глобальної євангельської богословської освіти, зберігається можливість для регіональних асоціацій у розвитку своїх стандартів та формах їх контролю [7, с. 47–50]. На рівні стандартів закладено базові принципи і підходи до організації богословської освіти та її оцінки, на наступному рівні – регіональних агенцій буде відбуватися адаптація до місцевих умов та норм при збереженні основних принципів SG-GETE.

На території Європейського простору вищої освіти (ЄПВО) діє дві агенції учасниці ICETE. Найперше, це Європейська рада богословської освіти - ECETE (European Council for Theological Education), яка працює передовсім на території ЄС і включає 75 закладів вищої освіти [59]. На сьогоднішній день ECETE є афілійованим членом і працює над тим, аби отримати повне членство ENQA так само, як і українське НАЗЯВО [23]. По друге, це – Євро-азіатська акредитаційна асоціація - EAAA (Euro-Asian Accrediting Association), формою юридичного супроводу якої є ГО «ЄАТА» (Євангельська Акредитаційна Теологічна Асоціація), що діє на території Східної Європи та Центральної Азії та включає 52 заклади вищої освіти, половина з яких знаходяться в Україні.

Християнський світ і Україна в тому числі змінилися за останнє століття, і ще більше зміняться до кінця теперішнього століття. Зокрема, новою силою та глобальним голосом християнства стає євангельський протестантизм, питома вага якого в християнстві в цілому виросла з 14% до 16%, і може зрости до 18% до 2060 р. ставши другою після римо-католицизму силою в християнстві, об'єднавши близько 600 млн. людей. Світовий євангельський альянс, що об'єднав більшість євангеліків активно працює у напрямку покращення богословської освіти через Міжнародну раду євангельської богословської освіти, яка об'єднує майже 900 ЗВДО з понад 110 країн. Для забезпечення якості освіти, опираючись на стандарти ESG ЄПВО, розроблено Стандарти та керівні принципи для глобальної євангельської богословської освіти (SG-GETE), на які у своїй діяльності орієнтується регіональна агенція ICETE – ЄААА (англ. EAAA), формою юридичного супроводу якої є ГО «ЄАТА».

2. Аналіз структурних особливостей громадської організації «Євангельська акредитаційна теологічна асоціація»

Українська незалежність відкрила безліч можливостей для розвитку богословської освіти і спрагли свободи після довгого часу репресій та підпільної діяльності церкви та релігійні організації дуже активно, хоча часто хаотично, намагалися надолужити всі втрачені можливості. Одним із таких напрямків, що активно розвивалися, була богословська освіта. Українські протестанти одними із перших зрозуміли, що потрібно шукати шляхи співпраці, забезпечення якості освіти та міжнародного визнання документів про освіту. Першопроходьцем у цьому стала ініційована у 1993 р., але офіційно зареєстрована у 1997 р., Євро-Азіатська Акредитаційна Асоціація, яка згодом стала громадською організацією «Євангельська акредитаційна теологічна асоціація». Засадничою особливістю ЄАТА є те, що вона є не просто акредитаційною асоціацією однієї з наук на кшталт історії, математики чи філософії, а працює на межі конфесійної богословської освіти та вищої світської освіти. ЄАТА має з одного боку забезпечити вимоги щодо якості вищої освіти ЄПВО, але також мати на увазі, що її основним стейкхолдером є не ринок у його комерційному розумінні, а церкви і релігійні організації, які мають свою протоптану тисячоліттями стежку взаємодії із суспільством. Отже, ЄАТА є мостом між світською вищою освітою з її інноваціями і швидкими змінами та церквою і релігійними організаціями з усталеним та дуже неманевровим способом існування. Про еволюцію, інституційні особливості та проблеми реструктуризації ЄАТА йтиме мова далі.

2.1. Еволюція громадської організації «Євангельська акредитаційна теологічна асоціація»

У Радянському Союзі більшість церков та релігійних організацій не могли легально діяти. В часи сталінських репресій було вбито більшість керівного складу

– ієрархії та рядового священства, всіх без винятку конфесій. Однак, Друга світова війна змусила радянське курівництво відновити, бодай про людське око, діяльність деяких релігійних організацій. В першу чергу було відновлено діяльність Російської православної церкви, та необхідність ленд-лізу від західних країн, зокрема США, змусили СРСР відновити і діяльність протестантських церков. Починаючи з 40-х рр. XX ст. на території сучасної України частина протестантів діяла легально під парасолькою ЄХБ, а решта була в підпіллі, не бажаючи ніяк взаємодіяти із радянською владою. Хай навіть з утисками, але легальний статус дозволив офіційно чинним церквам мати деякі переваги, а серед них можливість навчання своїх служителів. У 1968 р. радянський уряд дозволив відкрити Заочні біблійні курси Всесоюзної Ради Євангельських християн-баптистів. Дозволяли набирати не більше 20 студентів на кілька мільйонів протестантів у СРСР в рік. Студенти освітньої програми Заочних біблійних курсів отримували матеріали, самостійно їх вивчали і один раз в рік приїжджали до Москви на кілька днів для консультацій і перевірки освоєння матеріалу [51].

Одразу після розвалу СРСР і з'явилася величезна кількість ЗВДО у протестантському середовищі. Спочатку протестантські ЗВДО орієнтувалися на американські стандарти освіти [12, с. 43], оскільки більшість освітніх програм, а відповідно і викладачів, були зі США. Для американських євангельських протестантів розпад СРСР був довгоочікуваним явищем, а можливість послужити своїм ще нещодавно переслідуваним братам по вірі – великою честю. На жаль, становлення вищої богословської освіти серед євангельських протестантів не було результатом продуманої стратегії, а радше стихійним явищем. Більшість ЗВДО, які виникли на початку 90-х рр. XX ст., не мали достатнього досвіду для ведення навчального процесу, оскільки вони не мали ані адаптованих навчальних планів, ані підготовлених науково-педагогічних працівників, ані стратегічного бачення свого майбутнього. Через це вже на ранніх етапах почало підійматися питання про

необхідність створення освітніх стандартів, для спрощення співпраці та взаємного визнання документів про освіту. Під час конференції «Богословська освіта 1», що відбулася 10-12 лютого 1993 року, основними темами для обговорення були питання пов'язані із законодавчими особливостями діяльності ЗВДО, підвищенням кваліфікації викладачів, розвитком бібліотек та освітніх стандартів. В контексті розвитку бібліотек виникло питання гострої нестачі підручників, для розв'язання цієї задачі було започатковано проєкт «Біблійна кафедра» [9, с. 69–71], який стане важливим рушієм у забезпеченні ЗВДО богословською літературою. Тоді ж почалися консультації стосовно можливості створення акредитаційної асоціації для протестантських ЗВДО [11, с. 257]. Вже через рік, 25 лютого 1994 р., євангельські ЗВДО, що мали розроблені навчальні програми, які діяли не менше одного року, прийняли рішення про вивчення можливості створення протестантської акредитаційної асоціації [10, с. 44].

9-13 вересня 1996 р. відбулася конференція «Богословська освіта - 2», на якій були присутні близько 100 делегатів-представників євангельських духовних навчальних закладів. Під час цієї зустрічі ректор Одеської богословської семінарії С. Санніков окреслив кілька можливих шляхів розвитку місцевої богословської освіти: отримання державної акредитації; входження локальних ЗВДО до однієї із наявних богословських асоціацій; створення власної організації [9, с. 71]. Розуміючи нереальність на той час можливості отримати державну акредитацію, складність входження до уже наявних асоціацій (візовий режим з більшістю цивілізованого світу, надзвичайно погане знання англійської мови) більшість делегатів підтримали ініціативу про створення своєї богословської акредитаційної асоціації на теренах колишнього СРСР. Було утворено комітет у складі: А. Бринза, С. Санніков, П. Пеннер, Ф. Мокан, С. Рибіков, Р. Хайбулін, А. Прокопчук, Н. Корнілов, О. Мельничук, В. Рягузов, А. Глуховський, для підготовки установчої документації організації. Комітет мав вивчити питання юридичного характеру,

пропрацювати фінансову стратегію асоціації, а також розробити проєкт стандартів [10, с. 44].

У жовтні 1997 р. під час конференції «Богословська освіта - 3» відбулося заснування локальної акредитаційної агенції, яка тоді називалася Євро-Азіатською Акредитаційною Асоціацією (ЄААА). Головний офіс організації був розташований в Одесі, а виконавчим директором ЄААА обрано С. Саннікова. До ЄААА вступили 31 ЗВДО із 5 країн. Під час установчого з'їзду було прийнято статут організації, проєкт «Стандартів та критерії акредитації» та «Визнання віри ЄААА» [9, с. 72]. Основними завданнями ЄААА було визначено: допомога у досягненні ЗВДО міжнародних стандартів якості; об'єднання фахівців, що працюють у богословській освіті, розвиваючи локальну богословську думку та спільноту; забезпечення необхідною літературою та професійною підтримкою ЗВДО. Визнання віри ЄААА корелювалося із основними положеннями Лозаннської угоди [53] та втілювало принципи проголошені Світовим євангельським альянсом. Освітні стандарти ЄААА зразка 1997 р. були розроблені тільки для програм стаціонарної форми навчання та включали питання легального статусу ЗВО, контролю якості освіти та прозорості проведення навчального процесу.

Через 2 роки, у жовтні 1999 р., відбулася конференція «Богословська освіта - 4», на якій були прийняті стандарти для очно-заочної освіти, а також було прийнято 15 та виключено 4 ЗВДО зі складу організації. Таким чином, у 1999 р. до ЄААА входили 40 ЗВДО та 8 організацій, що були зацікавлені у розвитку богословської освіти. Під час цієї зустрічі Дагфін Солхейм, віце-президент ICETE, оголосив про готовність прийняти ЄААА як восьмого члена ICETE [9, с. 73]. З цього моменту почався процес входження ЄААА до Міжнародної ради євангельської богословської освіти, як восьмої наймолодшої на той час акредитаційної агенції. Згодом уже в 2004 р. С. Санніков, виконавчий директор ЄААА, увійде до керівного органу ICETE – Ради ICETE [60, с. 129].

Під час конференції «Богословська освіта - 5» у жовтні 2001 р. відбулося формування акредитаційного резерву в кількості 42 спеціалістів та були прийняті уточнення до стандартів ЄААА [9, с. 74–75]. Основна роль акредитаційного резерву була в тому, що учасники резерву мали виступати експертами, які мають визначати рівень відповідності акредитованої програми стандартам ЄААА. Через 2 роки, у жовтні 2003 р. відбулася конференції «Богословська освіта - 6». На той час до ЄААА входили вже 59 ЗВДО з 9 країн. На 15 акредитованих програмах навчалися 563 студенти [60, с. 127]. В період з 2002 по 2009 р., здійснювалося доопрацювання та перевидання освітніх стандартів у 2002, 2004 та 2009 р. велася активна робота по адаптації стандартів якості освіти ЄААА до стандартів ЄПВО, в руслі Болонського процесу [12, с. 43], а саме було адаптовано ЄКТС, семирівневу систему оцінювання знань та поняття компетентностей.

Активно працювала ЄААА також для підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників у співпраці з групою професорів від Global Associates for Transformational Education (GATE), де впродовж 5 років, починаючи з 2006 р., для 40-50 викладачів проводили курси. В перший рік мова йшла про особливості адміністративно-педагогічних аспектів роботи НПП, другий про дидактичні особливості сучасної педагогіки, а наступні про трансформацію ЗВО в умовах кризи [60, с. 127]. Ця та інші короткі за тривалістю програми проводилися для ректорів, проректорів, деканів, викладачів та інших спеціалістів, що були залучені до богословської освіти. Звичайно, ці семінари та курси не змогли відповісти на всі виклики, але допомогли НПП підтягнути свій рівень до міжнародних стандартів [61, с. 68]. Починаючи з 2009 р., регулярними що два роки стали Інститути підвищення кваліфікації для працівників ЗВДО, членів ЄААА, які проводив Overseas Council International (OCI) [62] разом із ЄААА. Під час тижневих модулів, які проводили провідні фахівці зі США та Східної Європи, учасники вивчали найрізноманітніші теми від особливостей академічного письма, формування

навчальних програм до управління навчальними процесами та стратегічного планування [41]. Після завершення Інститутів ОСІ учасники отримували сертифікати, а ті, хто мав три сертифікати, могли претендувати на відшкодування участі у конференції ICETE.

В контексті розвитку бібліотек виникло питання гострої нестачі підручників. Для вирішення цього питання ще на початку 1990-х рр. було започатковано проєкт ЄААА «Біблійна кафедра», який за період свого існування видав 57 підручників з богослов'я із загальним тиражом понад 290 тис. екземплярів [9, с. 69–71]. Також з 2018 р. відбувається щорічна конференція бібліотекарів ЗВДО, що входять в ЄАТА. Паралельно йде розвиток проєктів, пов'язаних із бібліотечною справою, зокрема проводилися конференції, на яких розкривали можливості ІТ в бібліотечній справі. Починаючи з 2010 р. завдяки підтримці «Read Ministries» щороку, включно із 2020 р., всім випускникам акредитованих у ЄААА програм дарували набір академічних підручників з богослов'я [63].

Після того, як у 2011 році було створено робочу групу, що мала вивчити можливість створення процедури визнання дипломів виданих ЗВДО в Україні та закордоном, до її складу входить голова правління ГО «ЄАТА» [12, с. 32]. У жовтні 2011 р. під час конференції «Богословська освіта - 10» було прийнято рішення перенести офіс ЄААА до м. Рівного, а управлінська структура змінена таким чином, що був уже не виконавчий директор, а виконавчий директорат з трьох осіб. Ця модель проіснувала до 2020 р., коли знову виконавчі функції зосередилися в одній особі – виконавчого директора. Того ж року, під час жовтневої конференції, було створено редакційну колегію для підготовки Біблійного коментаря на всю Біблію «Слов'янський Біблійний Коментар». У проєкті було залучено понад сімдесят авторів із Східної Європи та Центрально Азії, об'єм праці становив понад 1800 ст., майже весь тираж у близько 13 тис. примірників було розпродано за перший рік [41]. У березні 2013 р. ЄААА було перереєстровано у м. Рівне під назвою ГО «Євро-

азіатська теологічна асоціація», а влітку 2020 р. назву організації змінено на ГО «Євангельська акредитаційна теологічна асоціація».

Робота над «Слов'янським Біблійним Коментарем» дозволила побачити здібних до наукової праці НПП ЗВДО, що дозволило у 2014 р. створити спільну з Національним педагогічним університетом імені М.П. Драгоманова навчально-дослідницьку (аспірантуру) інтегровану програму з богослов'я [12, с. 39]. Згідно з угодою ЄАТА шукала викладачів ЗВДО, які виступали у якості аспірантів, ОСІ шукало кошти для їх навчання, що надавалися в якості грантів, а НПУ забезпечував науковий супровід аспірантів. Ця програма спочатку передбачала підготовку науково-педагогічних працівників для протестантських євангельських конфесійних закладів вищої освіти, де за кошти ЄАТА на базі Факультету філософської освіти та науки НПУ готували кандидатів та докторів наук з богослов'я, які вже могли отримати наукові ступені визнані державою [64, с. 33]. Це дозволило розірвати зачароване коло, коли ЗВДО не могли отримати ліцензію через брак кадрів. Згодом уже у 2016 р. ГО «ЄАТА» долучилася до інноваційного проєкту «Розвиток академічного богослов'я в умовах освітніх трансформацій в Україні» [12, с. 42], що дозволило провести у квітні 2017 р. перший захист дисертації доктора наук з богослов'я Р. Соловія [65]. У першому наборі на інтегровану програму було сім викладачів ЗВДО, що входять в ЄАТА, а станом на 2021 р. за цією програмою захистилися 4 доктори наук та 13 кандидатів наук з галузі богослов'я [41].

У 2016 р. утворено Науково-методичні комісії сектору вищої освіти Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України [66], а до її складу входить Т. Дятлик – голова правління ЄАТА, який приймає участь у розробці державного стандарту з галузі «богослов'я». У тому ж році утворена Комісія з державного визнання документів про вищу духовну освіту до неї увійшли два представники ЄАТА. Станом на сьогодні ГО «ЄАТА» представлена при Громадській раді з питань співпраці з церквами та релігійними організаціями МОН і у Комісії МОН з визнання

документів про вищу духовну освіту та комісії з визнання наукових ступенів та вчених звань.

Рис. 2.1.1. Діаграма. «Основні віхи розвитку ЄАТА» (власна розробка автора)

Як видно на діаграмі (див. рис. 2.1.1.), громадська організація «Євангельська теологічна акредитаційна асоціація» створюється для співпраці ЗВДО євангельських конфесій на території колишнього СРСР. Почавши, як регіональна акредитаційна агенція конфесійного спрямування, ЄАТА стає частиною міжнародної євангельської спільноти, долучившись до ICETE, а також активно працює для розвитку не тільки акредитаційних стандартів, але й богословської

освіти взагалі. З часом основним фокусом організації стає Україна, яка, особливо після Революції гідності, відкриває можливості для співпраці ЗВДО та суспільства в особі держави. Станом на сьогоднішній день ГО «ЄАТА» представлена при громадській раді з питань співпраці з церквами та релігійними організаціями МОН, а її представники є у Комісії МОН з визнання документів про вищу духовну освіту та комісії з визнання наукових ступенів та вчених звань. У співпраці із НПУ ім. Драгоманова надає стипендії для здобувачів ступенів кандидата та доктора наук з богослов'я.

2.2. Інституційні та організаційні особливості ГО «ЄАТА»

Євангельська акредитаційна теологічна асоціація (ЄАТА) – це організація, яка об'єднує 52 протестантських ЗВДО Східної Європи та Центральної Азії, для того щоб допомогти їм досягти міжнародних стандартів і підтвердити їх академічний та духовний рівень відповідною акредитацією. Діяльність Асоціації спрямована на: надання методичної допомоги євангельським ЗВДО в досягненні загальноприйнятих в системі християнської освіти стандартів; пошук і встановлення єдиних загальноприйнятих стандартів в системі християнської освіти; здійснення акредитації євангельських навчальних закладів відповідно до стандартів християнської освіти. Головною метою діяльності Асоціації є акредитація євангельських ЗВО відповідно до загальноприйнятих в системі християнської освіти стандартів. Для цього ГО «ЄАТА» ставить наступні завдання: надає своїм членам консультативні послуги, допомогу у формуванні та розвитку бібліотек, у підготовці національних викладацьких кадрів; підтримує науково-дослідні богословські програми й розвиток богословської думки; розробляє стандарти й критерії духовної, а також розробляє процедуру проведення акредитацій відповідно до міжнародних стандартів і екзаменує членів Асоціації для виявлення їх акредитаційного рівня; встановлює контакти з міжнародними акредитаційними

організаціями з метою інтеграції у всесвітню акредитаційну систему; представляє інтереси членів Асоціації в стосунках з державними установами та сприяє отриманню школами державного і міжнародного визнання; займається видавничою діяльністю та сприяє—підготовці та опублікуванню монографій, підручників, посібників, хрестоматій, довідників, брошур, а також інших видань інформаційного характеру; сприяє здійсненню науково-дослідних робіт в області нових форм освітньої діяльності; проводить міжнародні конференції, симпозиуми, конгреси, наради, семінари, колоквиуми, зустрічі, курси [67, с. 1–2].

Членство в ЄАТА є двох видів - повне й асоційоване. Повним членом ЄАТА може бути будь-який євангельський ЗВДО, незалежно від національної приналежності та місцеперебування, що розділяє віросповідання ЄАТА і визнає її Статут. Асоційованим членом можуть бути об'єднання, науково-дослідні установи, місії, місіонерські групи релігійних об'єднань, що розділяють цілі й завдання ЄАТА та визнають її Статут. Повне членство передбачає наявність права вирішального голосу. Асоційоване членство передбачає наявність права дорадчого голосу та обмеження (не більше 1/4) представництва асоційованих членів в Раді Асоціації. Структура управління ЄАТА включає членів асоціації, обрану членами асоціації Раду ЄАТА (перший склад Ради ЄАТА у кількості 12 осіб обрано у 1997 р.) [10, с. 44] призначеного Радою ЄАТА Виконавчого директора та призначених, зі згоди Ради ЄАТА, відповідальних за підрозділи чи окремі проєкти, а також експертів з акредитації представників ЗВДО членів асоціації. Загальні збори (*установчий орган*) членів ЄАТА відбуваються раз у два роки, Ради ЄАТА (*законодавчий орган*) двічі на рік, а робочі зустрічі та наради Виконавчого директора (*виконавчий орган*) не рідше одного разу на місяць, а за потреби й частіше. В організації є стратегічне планування на 10 років (2013-2023), а також бюджетне планування терміном на 2 роки.

Система управління ЄАТА, згідно зі статутом [67], побудована наступним чином: 1) Загальні збори; 2) Рада ЄАТА; 3) Виконавчий директор; 4) керівники і виконавці проєктів.

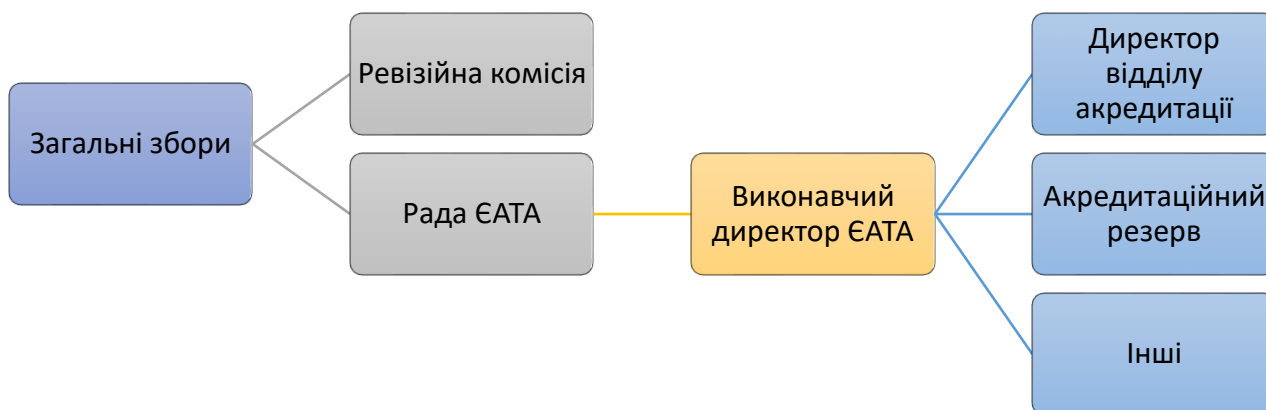
1. До Загальних зборів належать усі члени асоціації (делегати навчальних закладів), засідання відбуваються один раз в два роки. Збори уповноважені приймати рішення, коли в них беруть участь представники не менше половини членів ЄАТА. Загальні збори:

- приймають статут ЄАТА та вносять зміни й доповнення до нього, а також приймають рішення про ліквідацію діяльності організації;
- приймають рішення про вступ Асоціації в міжнародні організації, спілки, об'єднання і про вихід з них;
- обирають Раду ЄАТА, ревізійну комісію, а також затверджують рішення Ради ЄАТА про обрання голови Ради і звіти Голови Ради ЄАТА та ревізійної комісії;
- приймають стандарти якості освіти затверджують рішення про присвоєння акредитаційного рівня євангельського ЗВДО;
- затверджують бюджет ЄАТА та її стратегічний план.

2. Рада ЄАТА складається із 12 осіб представників навчальних закладів асоціації, які обираються Загальними зборами терміном на 2 роки, але не більше ніж 3 терміни підряд. Рада ЄАТА збирається двічі на рік. Ротація членів ради ЄАТА відбувається кожні 2 роки, через обов'язкову ротацію не менше однієї третини членів Ради ЄАТА. До Ради ЄАТА не входять особи, які отримують від організації будь-яку фінансову вигоду, винагороду чи гонорари. Рада ЄАТА:

- приймає ЗВДО до складу асоціації та виключає їх зі складу, а також затверджує звіти експертів про присвоєння статусу акредитації;

- наймає на роботу та звільняє Виконавчого директора, та з його подання інших працівників асоціації.
  - затверджує річний план роботи та річний звіт Виконавчого директора.
3. Виконавчий директор ЄАТА – одноособовий виконавчий орган, який відповідає за виконання рішень прийнятих Радою ЄАТА та Загальними зборами, а також керує реалізацією всіх проєктів організації.
- виконує розпорядження Ради ЄАТА;
  - організовує роботу структурних підрозділів та здійснює керівництво поточною діяльністю ЄАТА;
  - представляє ЄАТА в усіх необхідних випадках та здійснює юридичні дії, видає доручення, підписує документи від імені ЄАТА.
4. Інші працівники ЄАТА – особи, які на постійній чи погодинній основі відповідають за певний напрямок діяльності (акредитація, Бібліотека онлайн) чи проєкт, який реалізовується організацією.

Рис. 2.2.1 Діаграма. «Структура управління ЄАТА» (власна розробка автора)

Підсумовуючи інституційні та організаційні особливості ЄАТА (див. рис. 2.2.1), варто сказати, що загальні збори обирають членів Ради ЄААА із свого числа та ревізійну комісію, а також затверджують бюджет та звіт про його виконання. Виключною компетенцією Загальних зборів є зміна статуту організації та затвердження її стратегічного плану. Рада ЄАТА складається із 12 осіб-представників навчальних закладів асоціації. Ротація членів не менше однієї третини ради ЄАТА відбувається кожні 2 роки. Рада ЄАТА приймає ЗВДО до складу асоціації та виключає їх зі складу, а також затверджує звіти експертів про присвоєння статусу акредитації; наймає на роботу та звільняє. Виконавчий директор ЄАТА – одноособовий виконавчий орган, який відповідає за виконання рішень, прийнятих Радою ЄАТА та Загальними зборами, а також керує реалізацією всіх проєктів організації. Інші працівники ЄАТА – особи, які на постійній чи погодинній основі відповідають за певний напрямок діяльності (акредитація, Бібліотека онлайн) чи проєкт, який реалізовується організацією.

2.3. Проблеми реструктуризації ГО «ЄАТА» в незалежну установу оцінювання та забезпечення якості вищої освіти

ГО «ЄАТА» – це організація, що діє вже понад 23 роки і за це час її управлінська структура та політики і процедури, що регулюють діяльність всередині організації та із зовнішніми чинниками, були добре осмислені та довели свою ефективність. Однак, залишаючи незмінною місію та візію, завдання, які потрібно виконати, аби ефективно виконувати свою роль ,повинні адаптуватися до нових умов та викликів.

Стаття 23 Закону України «Про вищу освіту» [4] регламентує можливість існування незалежних агенцій в Україні. У 18 статті серед повноважень НАЗЯВО в п. 10 згадано про акредитацію незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти та ведення їх реєстру НАЗЯВО. Далі у 20 статті у п. 5 написано,

що НАЗЯВО «*може залучати до проведення процедури акредитації освітньої програми акредитовані ним незалежні установи оцінювання та забезпечення якості вищої освіти*». У Положенні про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти від 11.07.2019 р. [68], йдеться про можливість акредитації навчальних програм незалежними агенціями. Однак, бракує ще одного важливого документу, що перебуває на стадії громадського обговорення проєкт запропонований ще в квітні минулого року, та Положення про акредитацію незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти [69] ще не прийнято. Базуючись на законодавчій нормі, Положенні про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти та проєкті Положення про акредитацію незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти, можна змодельовати основні вимоги до незалежної акредитаційної агенції. Отже, згідно з 23 статтею Закону України «Про вищу освіту» незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти має:

- бути недержавною організацією (установою, агенцією, бюро, тощо);
- здійснювати оцінювання освітньої програми, результатів навчання ЗВО або їхніх структурних підрозділів;
- виробляти рекомендації і надавати допомогу ЗВО в організації системи забезпечення якості вищої освіти;
- бути акредитованою НАЗЯВО;
- а також може надавати пропозиції НАЗЯВО щодо акредитації відповідних програм на основі своєї оцінки та співпрацювати із ENQA.

Згідно з Положенням про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти [68], відповідно до думки О. Панич, незалежного експерта з питань освіти й освітньої політики та колишнього державного експерта директорату вищої освіти й освіти дорослих Міністерства

освіти і науки України, що у згаданому Положенні: «є дві суттєві норми, що стосуються незалежних агенцій. По-перше, Положення визначає, що сертифікат про акредитацію програми, виданий акредитованою незалежною установою, прирівнюється до сертифіката Національного агентства. І, по-друге, незалежні установи мають використовувати ті ж критерії оцінювання освітньої програми, що і Національне агентство. Відтак, якщо Положення буде прийнято саме в такому вигляді, для агенцій з'явиться трохи «зеленого світла», але лише за умови, що вони будуть своєрідними віддзеркаленнями Національного агентства» [70].

Проаналізувавши згадане Положення, важко не погодитися із висновками О. Панич. Однак, варто додати: якщо опиратися на проект Положення про акредитацію незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти, ці висновки можна доповнити основними вимогами для акредитації незалежної установи:

- серед засновників, кінцевих бенефіціарів, членів керівних, наглядових та інших органів заявника відсутні особи з непогашеними судимостями, боргами, що підпадають під люстрацію, чи є громадянами держави-агресора;
- має оприлюднену місію та чітко визначені цілі діяльності, які співвідносяться між собою;
- структура врядування побудована таким чином, що забезпечує розподіл функцій засновників та керівних органів, гарантуючи незалежність останніх під час формування і реалізації інституційних політик, поточного управління установою та розпорядження її ресурсами, та забезпечує прозорість добору, фаховість та представництво стейкхолдерів (включаючи представників академічної спільноти, здобувачів вищої освіти і працедавців) серед осіб, які входять до складу керівного органу незалежної установи;
- розроблені та сумісні з НАЗЯВО політики і процедури зовнішньої оцінки якості вищої освіти;

- має фінансові, людські та матеріальні ресурси, достатні для провадження її діяльності.

Вартість послуг з проведення акредитації у НАЗЯВО для незалежної установи становить: 65 розмірів мінімальної заробітної плати, а це, станом на січень 2021 р., дорівнює сумі у розмірі 390 тис. грн. Первинна акредитація є чинною протягом 2 років, а чергова – протягом 5 років. Включення незалежної установи до Європейського реєстру із забезпечення якості вищої освіти (EQAR) прирівнюється до її акредитації.

Власне автоматичне отримання акредитації від НАЗЯВО для незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти, що включені до EQAR, відкриває можливість легальної діяльності незалежної акредитаційної агенції в Україні. Аби бути включеним до EQAR, незалежна агенція має виконати наступні вимоги ESG [57]:

- задекларувати та оприлюднити власну місію, візію та цілі діяльності;
- розроблені та доступні у відкритому доступі стандарти якості освіти що відповідають цілям агенції, а також методологія їх перевірки (політики та процедури), що корелюються з ESG;
- оприлюднені звіти і висновки проведених експертиз;
- діяльність та рішення незалежної агенції мають бути убезпеченні від впливу та втручання третіх сторін;
- в управлінні організації мають бути залучені основні стейкхолдери.

Вартість послуг з проведення акредитації у ENQA для незалежної установи становить близько 30 тис. євро [71], а також ще членський внесок складає 4635 євро на рік у 2020 році, зростає до 4867 євро в 2021 році [26]. Акредитація є чинною від 5 до 6 років.

Якщо проаналізувати вимоги незалежної акредитаційної агенції від НАЗЯВО та ENQA, то частина з них співпадає, а саме:

- оприлюднення місії, візії та цілей діяльності агенції; врахування в управлінні та здійсненні діяльності інтересів основних стейкхолдерів;
- рішення незалежної агенції мають бути забезпечені від впливу та втручання третіх сторін;
- розроблені та доступні у відкритому доступі стандарти якості освіти що відповідають цілям агенції, а також методологія їх перевірки (політики та процедури), що корелюються з ESG;
- оприлюднені звіти і висновки проведених експертиз;

НАЗЯВО має додаткову вимогу про те, що у складі засновників, кінцевих бенефіціарів, членів керівних, наглядових та інших органів заявника відсутні особи з непогашеними судимостями, боргами, що підпадають під люстрацію, чи є громадянами держави-агресора. Тобто, вимоги майже ідентичні, а структурні зміни для адаптації цим вимогам в основному корелюють між собою.

Перевагою отримання акредитації від ENQA є включення до EQAR, а це в свою чергу визнання на всьому ЄПВО, в тому числі автоматичне визнання від НАЗЯВО. Однак, для цього основна діяльність акредитаційної агенції має бути англійською мовою. Окрім того, потрібно мати бюджет для участі та отримання/підтвердження акредитації в ENQA, мінімум 11 тис. євро в рік (5 тис. євр. – членський внесок, що за 5 років становить мін. 25 тис. євр. + мін. 30 тис. євро один раз в 5 років для отримання/підтвердження акредитації, разом становить 55 тис. євр., а це 11 тис. євр. в рік), і за участь у ENQA.

Великою перевагою отримання акредитації від НАЗЯВО є в першу чергу в рази менші фінансові видатки – 390 тис. грн, що дорівнює приблизно 11 тис. євро в один раз в 5 років за участь в реєстрі НАЗЯВО. Недоліком є те, що, отримавши статус незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти, таке визнання є опосередкованим через НАЗЯВО за правилами НАЗЯВО, а не прямим як в ENQA, тому міжнародна діяльність не може бути настільки інтенсивною, як при включенні

в EQAR. Це своєю чергою створює наступну проблему, бо вартість [72] акредитації у НАЗЯВО в середньому коливається близько 51 тис. грн., і навряд чи для незалежної агенції при виконанні всіх умов вона буде меншою. Тому для ЗВДО виникає питання про те, чи варто отримувати акредитацію навчальної програми від посередника, коли можна її мати від НАЗЯВО напряму. З іншого боку, якщо брати на себе виконання фінансових зобов'язань ENQA, вартість акредитаційної експертизи від належної агенції буде вищою ніж НАЗЯВО. Отже, якщо виконання інституційних та процедурних вимог як НАЗЯВО, так і ENQA для ЄАТА виглядає реалістичним, то питання фінансової складової та вартості послуг із забезпечення зовнішньої експертизи для ЗВДО виглядає доволі складним.

Проаналізувавши вимоги до акредитації незалежної установи забезпечення якості освіти від ENQA та НАЗЯВО, стає очевидним, що критерії майже ідентичні та ґрунтуються на ESG. Акредитація від ENQA дає автоматичне визнання по всьому ЄПВО, але вимагає ведення документації поруч із національною мовою також і англійською, і обходиться мінімум у п'ять разів дорожче за акредитацію незалежної установи забезпечення якості освіти від НАЗЯВО. Хоч акредитація від НАЗЯВО дешевша, але незалежна установа забезпечення якості освіти отримує визнання опосередковано через посередника в особі НАЗЯВО. Однак, зваживши всі «за» і «проти» та місію і візію ЄАТА на даному етапі доречною є акредитація ЄАТА від НАЗЯВО.

3. Управлінська концепція реструктуризації громадської організації «Євангельська акредитаційна теологічна асоціація» у незалежну акредитаційну агенцію

Станом на сьогоднішній день громадська організація «Євангельська теологічна акредитаційна асоціація» є організацією, що має досвід більше ніж 23 років у зовнішньому забезпеченні якості освіти серед ЗВДО та міжнародне визнання у конфесійному протестантському євангельському середовищі. Завдання, яке стоїть перед ЄАТА, передбачає, щоб зовнішнє забезпечення якості освіти серед ЗВДО у конфесійному протестантському євангельському середовищі отримало державне визнання в Україні. Для цього ГО «ЄАТА» має пройти через реструктуризацію та стати не тільки теологічною акредитаційною асоціацією, але й незалежною установою оцінювання та забезпечення якості вищої освіти згідно чинного українського законодавства. В свою чергу це означає, що для цього ГО «ЄАТА» має отримати акредитацію від НАЗЯВО для провадження зовнішньої оцінки якості вищої освіти. Для досягнення поставлених цілей буде здійснено наступні кроки:

1. буде проаналізовано ринок послуг зовнішньої оцінки якості вищої освіти за допомогою методології М. Портера (Діамант Портера),
2. далі, за допомогою SWOT-аналізу, буде оцінено інституційні спроможності організації,
3. і, на завершення, буде створено концепцію управлінської стратегії за допомогою SMART-методології.

Отже, пропонований продукт: провадження зовнішньої оцінки якості вищої освіти для протестантських ЗВДО в Україні, що спричинить визнання документів про освіту, виданих цими ЗВДО в Україні та на міжнародному рівні ЄПВО.

3.1. Аналіз ринку зовнішньої оцінки якості вищої духовної освіти в Україні

Для розуміння напрямку руху реструктуризаційної стратегії ЄАТА потрібно провести аналіз ринку послуг зовнішньої оцінки якості вищої освіти за допомогою методології М. Портера (Діамант Портера).

Клієнти

- Духовні заклади вищої освіти. В Україні діє 130 ЗВДО, в яких навчається близько більше 10 тис. студентів, при тому тільки 10 із них мають державну ліцензію, а з цих 10-ти не всі ще отримали акредитацію з галузі «богослов'я». Більшість працівників, студентів та випускників цих закладів обмежені в своїх академічних правах, оскільки не можуть брати участі у міжнародних обмінах, претендувати на стипендії та гранти. Окрім того, вчені ступені, звання НПП та документи про освіту випускників не визнані. Ліцензування та акредитація могли сприяти міжнародній співпраці та фандрейзингу.

Конкуренти

- Державна ліцензія та акредитація. До 2014 року державне ліцензування та акредитація були майже неможливими для ЗВДО, однак з новим Законом України «Про вищу освіту» це стало реальністю, про що свідчить те, що 10 ЗВДО вже скористалися цією можливістю, але тільки 1 із них належить до євангельських ЗВДО.

- Міжнародні незалежні акредитаційні організації з богослов'я. Закон України «Про вищу освіту» також дає можливість ЗВДО акредитуватися в інших незалежних установах оцінювання та забезпечення якості вищої освіти, що визнані ENQA. На нинішній день ще жодний ЗВДО не скористався цією можливістю, хоча вона є реальною.

Замінники

- Конфесійне визнання. Духовні заклади вищої освіти в першу чергу працюють для кадрового забезпечення своїх церков та релігійних організацій. Якщо для їхнього основного стейкхолдера та працедавця достатньо легального статусу ЗВДО згідно Закону України «Про свободу совісті та релігійних організацій», державне визнання освітньої програми може бути не потрібним.

- Заклади вищої освіти з ліцензією та акредитацією. Упродовж останніх 30 років були приклади, коли ЗВДО у співпраці із закордонними чи українськими ЗВО набирали групи студентів на спільні програми, коли студенти були студентами двох ЗВО одночасно. ЗВО з ліцензією модифікував свою програму під потреби ЗВДО, а той забезпечував партнерський ЗВО студентами, і, в кінцевому результаті, ЗВДО видавав свій конфесійний диплом, а акредитований ЗВО свій диплом державного чи міжнародного зразка.

Постачальники

- Церкви та релігійні об'єднання. Українські реалії показали, що освітні програми з богослов'я у світських ЗВО, зазвичай, мали проблеми із студентами. Натомість ЗВДО, зазвичай, не мають браку студентів, але це справедливо тоді, коли церква чи релігійна організація (засновник) рекомендують своїм вірянам навчатися у ЗВДО, оскільки міжконфесійні ЗВДО так само, як і світські ЗВО теж мають проблеми із набором студентів.

- Зацікавлені фізичні особи. Меншою групою тих, хто зацікавлений в отриманні богословської освіти є люди не афілійовані із якоюсь конкретною церквою чи релігійною організацією, але вони і в перспективі можуть стати більшим сегментом тих, кому потрібні освітні послуги з богослов'я, що змінить орієнтацію ЗВДО. Наприклад, ЗВДО конфесії «1» готує служителів для цієї конфесії, але їхньою програмою зацікавилися представники цієї ж конфесії, які не хочуть бути священнослужителями, але вчитися для себе, а також представник

конфесії «2» та кілька світських осіб, які готові платити гроші за освітні послуги ЗВДО, якщо вони будуть акредитовані і їх випускники матимуть ті ж права, що й випускники інших освітніх програм, приміром, навчатися в магістратурі з іншого напрямку на основі отриманого диплому бакалавра з «богослов'я».

Вхідні бар'єри

- Структурні зміни ЗВДО. Для отримання акредитації ЗВДО має внести зміни до установчих документів, політики та процедури ЄАТА, щоб відповідати вимогам Закону України «Про вищу освіту». Ці зміни впливають на структуру управління, звітності та загальну філософію організації.

- Додаткові видатки. Де би не акредитувався ЄАТА в якості незалежної агенції, це понесе додаткове навантаження на бюджет.

Отже, в Україні діє близько 130 ЗВДО, 21 з яких належить до ЄАТА, а 1 член ЄАТА має державну ліцензію. Послуга зовнішньої оцінки якості вищої освіти могла би допомогти НПП цих ЗВДО отримати додаткові соціальні гарантії для своїх працівників та студентів, а також спростити працевлаштування випускників та відкрити можливості для розширення міжнародної співпраці та фандрейзингу. Акредитація від ЄАТА має переваги над конкурентами, оскільки ЄАТА входить в ICETE, через що має визнання у WEA, де їй довіряють основні стейкхолдери ЗВДО та міжнародні партнери із середовища протестантів євангеліків, натомість державна акредитаційна агенція не може цього дати. Якщо до цього додати ще й акредитацію ЄАТА, як незалежної установи оцінювання та забезпечення якості вищої освіти, тоді це ще й посилить позиції організації. Друга конкурентна перевага стосується міжнародних незалежних акредитаційних організацій з богослов'я, які, по перше, вимагають більший фінансовий внесок, а, по друге, навряд чи будуть акредитувати державною мовою, а це, в свою чергу, вимагає перекладу всієї документації на англійську мову, що сильно ускладнює такий процес. Складнощі, пов'язані із заміниками/постачальниками у лиці конфесійного визнання ЗВДО, можна

вирішити, залучивши представників церков засновників ЗВДО в якості стейкхолдерів до Ради ЄАТА і цим перетворити їх із заміників на союзників. Щоб зрозуміти, яким чином справитися із вхідним бар'єром для ЄАТА, аби досягнути цілі, варто провести SWOT аналіз організації.

3.2. Аналіз інституційної спроможності організації ГО «ЄАТА»

Для того, аби зрозуміти, яким чином змінювати ГО «ЄАТА», щоб отримати акредитацію для провадження зовнішньої оцінки якості вищої освіти, варто провести аналіз ЄАТА сильних та слабких сторін, а також можливостей та загроз, які виникають у результаті реструктуризації громадської організації у незалежну акредитаційну агенцію, за допомогою SWOT аналізу.

Сильні сторони:

- охоплює найбільші євангельські ЗВДО. До ЄАТА належать 21 ЗВДО в Україні. Хоча це менше чверті від загальної кількості подібних закладів, але вони охоплюють більше половини ринку богословської освіти країни;
- добре інституалізована організаційна структура. Упродовж понад 23 роки існування в ЄАТА добре функціонує система управління, а керівні органи зберігають спадкоємність та забезпечують вірність організації своїй місії;
- регламентовані політики та процедури, а також фахівці із досвідом роботи. ЄАТА організувала багато проєктів у сфері богословської освіти, а також багато працювала для забезпечення якості вищої освіти, відповідно всі політики та процедури детально регламентовані і мають фахівців, здібних реалізувати поставлені завдання;
- стабільний оперативний бюджет. Бюджет поділений на оперативний та бюджет проєктів. Оперативний бюджет поповнюється за рахунок оплати членських внесків та стабільний впродовж останніх 15 років;

- позитивний імідж та мережа партнерів. ЄАТА реалізувала багато успішних проєктів, що забезпечило для неї позитивне реноме серед вітчизняних та закордонних партнерів, серед яких ЗВДО, світські ЗВО та донори. Членство в Міжнародній раді євангельської богословської освіти, а через неї до Світового євангельського альянсу посилює кредит довіри серед основних стейкхолдерів.

Слабкі сторони:

- неможливий екстенсивний ріст. Частина проєктів ЄАТА, що стосувалися наукової та дослідницької роботи, відділилися в окрему організацію – Східноєвропейський інститут теології. ЗВДО, які можуть виконати вимоги щодо акредитації своїх освітніх програм, вже є членами ЄАТА, а інші ЗВДО не мають інституційної спроможності, щоб долучитися;

- регламентованість більшості процесів. Чим сильніше забюрократизовано процеси організації, тим вона більше передбачувана, але це, в свою чергу, створює складності для оперативної реакції на нетипові виклики, на кшталт COVID19. Наприклад, за 2020 р. не було проведено 5 експертиз освітніх програм, так як не було процедури робити це онлайн;

- стабільність видатків оперативного бюджету. Стабільний не тільки бюджет, а і його видатки, а це ускладнює можливість його оптимізації, особливо тоді, коли він затверджується на два роки. Складно щось змінити у статтях бюджету в умовах кризи без порушення процедур. Наприклад, бюджет затверджено у 2019 р. на два роки, а 2020 рік виявився складним через COVID19, відповідно бюджет не буде виконано повноцінно.

Можливості

- допомога ЗВДО в отриманні акредитації. ЄАТА може допомогти закладам вищої духовної освіти покращити їхні послуги та отримати державну акредитацію, не втративши своєї ідентичності, залишаючись у своїй конфесійній

спільноті. ЄАТА може бути містком між ЗВО, основним його стейкхолдером у лиці церкви чи релігійної організації та МОН.

- організаційний ріст. Багато років ЄАТА виступала у якості організації, яка забезпечувала оцінку якості вищої освіти ЗВДО, але сама не проходила експертної оцінки своєї діяльності, передовсім тому, що це було неможливо. Однак зараз сам процес підготовки та отримання статусу незалежної установи із забезпечення зовнішньої оцінки якості вищої освіти може дати поштовх для організаційного росту ЄАТА.

- можливість залучити нових спеціалістів. Інституційні трансформації потребують змін, а для цього часто потрібно підключати фахівців ззовні, що розширить число осіб, залучених до діяльності організації.

- нові партнерства та можливості для фандрейзингу. Так само, як ЗВО, що має акредитацію, може будувати нові партнерства та розширити коло донорів для своїх проєктів, це дієво і для акредитаційної агенції.

Загрози

- нові послуги можуть бути провальними. Оскільки, станом на 2021 р. тільки 1 ЗВДО, член ЄАТА, зацікавився можливістю ліцензування\акредитації від держави. Можливо, в майбутньому ця послуга також не буде нікому цікавою, а ЄАТА, вклавши багато ресурсів у реструктуризацію, не матиме кому надавати послуги з акредитації освітніх програм;

- зміни можуть залякати старих партнерів донорів. Більшість донорів ЄАТА та євангельських ЗВДО є релігійними організаціями, можливо зміна статусу спричинить, що вони не підтримуватимуть тоді акредитаційну асоціацію та ЗВДО, бо ті змінили фокус і перейшли в сферу світської, а не духовної освіти;

- втрата старих фахівців. Можливо частина фахівців, що працюють експертами в акредитаційному резерві ЄАТА, не зможуть або не хотітимуть пристосовуватися до нових умов і припинять співпрацю з організацією;

- інституційні зміни зруйнують організацію. Не всі організації, які проходять через інституційні зміни, здібні їх пережити, оскільки можуть зруйнуватися старі зв'язки та процедури, а нові можуть не з'явитися або ж не спрацювати.

Рис. 3.2.1 Діаграма. «SWOT-аналіз ЄАТА» (власна розробка автора)

Отже, підсумувавши за допомогою SWOT-аналізу (див. рис. 3.2.1.), сильні сторони ГО «ЄАТА», слід сказати, що на сьогоднішній день асоціація охоплює найбільші євангельські ЗВДО, які контролюють більшу частину ринку освітніх послуг; організація має добре інституалізовану організаційну структуру та регламентовані політики та процедури з фахівцями із досвідом роботи, які можуть гарантувати їх дотримання; наявний стабільний оперативний бюджет, що

формується із членських внесків, а також позитивний імідж організації в Україні та закордоном, а також мережа партнерських зав'язків. Водночас, ЄАТА має й ряд слабких сторін, а саме: неможливість екстенсивного росту, оскільки не має куди розширитися в ширину; регламентованість більшості процесів створює в сукупності із стабільністю видатків оперативного бюджету бюрократичну традицію, яку складно змінити, особливо в умовах кризи, на кшталт COVID19. Однак, потрібно розуміти, що поточна ситуація відкриває також і можливості, а саме: ЄАТА може допомогти ЗВДО в отриманні державної акредитації без того, аби ці ЗВО втрачали свою ідентичність; зміна статусу ЄАТА від акредитаційної асоціації до незалежної акредитаційної агенції сприяє організаційному розвитку, залученню нових спеціалістів, розширенню партнерства та фандрейзингу для ЄАТА. На останок, не варто забувати про можливі загрози, бо: нові послуги із оцінювання якості вищої освіти можуть бути провальними та не цікавити клієнтів; зміни можуть залякати старих партнерів донорів та призвести до втрати старих фахівців; найгірше, що може статися – це те, що інституційні зміни зруйнують організацію.

3.3. Управлінська концепція реструктуризації ГО «ЄАТА» у незалежну акредитаційну агенцію

Управлінська концепція реструктуризації ЄАТА направлена на те, щоб змінити організацію таким чином, аби вона відповідала вимогам НАЗЯВО щодо незалежних установ із забезпечення якості освіти. Для цього, на основі попередньо проведеного аналізу ринку та організації, буде запропоновано план розвитку організації відповідно до 7 сфер життя та діяльності неприбуткової організації J.Sh. Simon (персонал та керівництво, управління, адміністративна система, фінанси, кадрове забезпечення, маркетинг, товари та послуги) таким чином, аби ці сфери відповідали цілям реструктуризації. Цілі в плані реструктуризації будуть артикульовані за допомогою методології SMART (конкретність, вимірюваність,

наявність виконавця, реалістичність, обмеженість в часі), а ризики оцінені завдяки раніше проведеному SWOT аналізу.

Вимоги НАЗЯВО до незалежних установ із забезпечення якості освіти є наступні:

- серед засновників, кінцевих бенефіціарів, членів керівних, наглядових та інших органів заявника відсутні особи з непогашеними судимостями, боргами, що підпадають під люстрацію, чи є громадянами держави-агресора;
- має оприлюднену місію та чітко визначені цілі діяльності, які співвідносяться між собою;
- структура врядування побудована таким чином, що забезпечує розподіл функцій засновників та керівних органів, гарантуючи незалежність останніх під час формування і реалізації інституційних політик, поточного управління установою та розпорядження її ресурсами, та забезпечує прозорість добору, фаховість та представництво стейкхолдерів (включаючи представників академічної спільноти, здобувачів вищої освіти і працедавців) серед осіб, які входять до складу керівного органу незалежної установи;
- розроблені та сумісні з НАЗЯВО політики і процедури зовнішньої оцінки якості вищої освіти;
- має фінансові, людські та матеріальні ресурси, достатні для провадження своєї діяльності.

Аби досягнути вимог НАЗЯВО щодо акредитації незалежної установи із забезпечення якості освіти, потрібно досягнути наступні результати:

- документально затвердити відповідності вимогам для акредитації щодо незалежних установ із забезпечення якості освіти у сфері персоналу та керівництва організації;

- відповідати вимогам для акредитації щодо незалежних установ із забезпечення якості освіти у сфері освітніх стандартів та політик і процедур зовнішнього оцінювання якості освіти організації;
- мати достатню кількість кваліфікованих експертів для проведення зовнішнього незалежного оцінювання якості освіти;
- бути здібними діяти та розвивати бюджет організації;
- стати гнучкими в епоху змін та невизначеності;
- покращити комунікацію, систематизувати меседж для цільової аудиторії та збільшити кількість наданих ЄАТА послуг;
- виступати в якості незалежної установи із забезпечення якості освіти.

Для досягнення бажаних результатів пропонується наступний план розвитку та реструктуризації ГО «ЄАТА»:

1. ПЕРСОНАЛ ТА КЕРІВНИЦТВО

Весь персонал та керівництво ЄАТА відповідає вимогам щодо відповідності НАЗЯВО, однак це склалося історично та не прописано в документах організації.

1.1. цілі організаційного розвитку

1.1.1. Відповідність вимогам НАЗЯВО щодо засновників, кінцевих бенефіціарів, членів керівних, наглядових та інших органів управління, серед яких не має бути осіб з непогашеними судимостями, боргами, що підпадають під люстрацію, чи є громадянами держави-агресора.

1.2. індикатори вимірювання

1.2.1. Зміна статутних положень організації.

1.2.2. Зміна посадових інструкцій та регламенту роботи керівних органів ЄАТА.

1.3. план втілення змін

1.3.1. Підготовка проекту змін до статуту на березень 2021 р. та голосування змін восени 2021 р. на загальних зборах ЄАТА.

1.3.2. Підготовка проєкту змін до регламенту про роботу Ради ЄАТА та голосування цих змін в березні 2021 р.

1.4. відповідальний за втілення змін

1.4.1. Виконавчий директор ЄАТА.

1.4.2. Голова Ради ЄАТА.

1.5. можливі ризики

1.5.1. Затягування процесу перереєстрації статуту у зв'язку із непередбачуваними подіями.

1.6. реакція на ризики

1.6.1. Адаптація посадових інструкцій та регламенту роботи керівних органів ЄАТА до проєкту нового статуту, щоб, коли зміни до статуту будуть прийняті, не було затримки з іншими документами.

1.7. очікувані результати

1.7.1. Документальне затвердження відповідності вимогам для акредитації щодо незалежних установ із забезпечення якості освіти у сфері персоналу та керівництва організації.

2. УПРАВЛІННЯ

ЄАТА охоплює велику кількість організацій, має стабільну траєкторію руху, однак в умовах кризи COVID19 виникли складності із внесенням змін до бюджету організації, оскільки його затверджують Загальні збори, що відбуваються один раз в два роки. Також в умовах сучасних ІТ можна оптимізувати роботу Ради ЄАТА. Варто регламентувати представництво стейкхолдерів серед осіб, які входять до складу керівного органу організації.

2.1. цілі організаційного розвитку

2.1.1. Передача повноважень ухвалювати бюджет від Загальних зборів до Ради ЄАТА.

2.1.2. Зміна формату зустрічей Ради ЄАТА з двічі на рік на один раз на два місяці.

2.1.3. Залучення представників академічної спільноти, здобувачів вищої освіти і працевлагодівців до керівництва організації.

2.2. *індикатори вимірювання*

2.2.1. Зміна статутних положень організації.

2.2.2. Зміна регламенту роботи Ради ЄАТА.

2.2.3. Зміна статутних положень організації Ради ЄАТА.

2.3. *план втілення змін*

2.3.1. Підготовка проекту змін до статуту на березень 2021 р. та голосування змін восени 2021 р. на загальних зборах ЄАТА.

2.3.2. Підготовка проекту змін до регламенту про роботу Ради ЄАТА та голосування цих змін в березні 2021 р.

2.3.3. Підготовка проекту змін статутних положень організації Ради ЄАТА на березень 2021 р. та голосування змін восени 2021 р. на загальних зборах ЄАТА.

2.4. *відповідальний за втілення змін*

2.4.1. Виконавчий директор ЄАТА

2.4.2. Голова Ради ЄАТА

2.4.3. Виконавчий директор ЄАТА

2.5. *можливі ризики*

2.5.1. Відчуття втрати впливу на бюджетний процес учасниками Загальних зборів ЄАТА.

2.5.2. Складність мобілізувати членів Ради ЄАТА в три рази частіше, аніж це було до того, а також можливі проблеми із кворумом.

2.5.3. Відчуття різких змін та втрати спадкоємності Ради ЄАТА.

2.6. *реакція на ризики*

2.6.1. Проведення спеціальної сесії під час Загальних зборів, аби пояснити в чому суть змін.

2.6.2. Підготовка плану засідання Ради ЄАТА на два роки.

2.7. *очікувані результати*

2.7.1. Гнучкість в епоху змін та невизначеності.

2.7.2. Відповідності вимогам для акредитації щодо незалежних установ із забезпечення якості освіти у сфері персоналу та керівництва організації.

3. АДМІНІСТРАТИВНА СИСТЕМА

ЄАТА має розроблені власні стандарти зовнішнього оцінювання якості освіти та політики і процедури їх перевірки, які однак, не повністю відповідають вимогам НАЗЯВО.

3.1. *цілі організаційного розвитку*

3.1.1. Перегляд стандартів ЄАТА для відповідності до вимог НАЗЯВО.

3.1.2. Перегляд політик і процедур зовнішнього оцінювання якості освіти ЄАТА для відповідності до вимог НАЗЯВО.

3.2. *індикатори вимірювання*

3.2.1. Зміна стандартів ЄАТА.

3.2.2. Зміна політик і процедур зовнішнього оцінювання якості освіти ЄАТА.

3.3. *план втілення змін*

3.3.1. Підготовка проєкту змін до стандартів ЄАТА на березень 2021 р. та голосування змін восени 2021 р. на загальних зборах ЄАТА.

3.3.2. Підготовка проєкту змін до політик і процедур зовнішнього оцінювання якості освіти на осінь 2021 р. та голосування змін взимку 2021 р. під час засідання Ради ЄАТА.

3.4. *відповідальний за втілення змін*

3.4.1. Директор відділу акредитації.

3.4.2. Директор відділу акредитації.

3.5. *можливі ризики*

3.5.1. Затримка по дедлайнам.

3.6. *реакція на ризики*

3.6.1. Залучення додаткових фахівців.

3.7. *очікувані результати*

3.7.1. Відповідності вимогам для акредитації щодо незалежних установ із забезпечення якості освіти у сфері освітніх стандартів організації.

3.7.2. Відповідності вимогам для акредитації щодо незалежних установ із забезпечення якості освіти у сфері політик і процедур зовнішнього оцінювання якості освіти.

4. КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У ЄАТА існує акредитаційний резерв експертів про проведенню зовнішнього незалежного оцінювання якості освіти, однак вони не знайомі із новими вимогами, необхідними для отримання акредитації для незалежних установ із забезпечення якості освіти.

4.1. *цілі організаційного розвитку*

4.1.1. Підготовка фахівців по проведенню зовнішнього незалежного оцінювання якості освіти

4.2. *індикатори вимірювання*

4.2.1. Проведені тренінги для експертів.

4.3. *план втілення змін*

4.3.1. Осінь 2021 – внесення змін до основних документів щодо відповідності вимогам НАЗЯВО, зима 2022 – підготовка матеріалів для тренінгу, а весна 2022 р. – проведення тренінгу.

4.4. *відповідальний за втілення змін*

4.1. Директор відділу акредитації

4.5. *можливі ризики*

4.5.1. Епідеміологічна ситуація в 2022 р. буде гірша, ніж у 2021 р..

4.6. *реакція на ризики*

4.6.1. Підготовка запасного варіанту тренінгу в режимі онлайн.

4.7. *очікувані результати*

4.7.1. Достатня кількість кваліфікованих експертів для проведення зовнішнього незалежного оцінювання якості освіти.

5. ФІНАНСИ

Оперативний бюджет організації стабільний, але поповнюється із двох основних джерел, тому варто думати про диверсифікації надходжень.

5.1. *цілі організаційного розвитку*

5.1.1. Диверсифікація джерел фінансування без збільшення ставки членського внеску.

5.2. *індикатори вимірювання*

5.2.1. Операційний бюджет має щонайменше 4 незалежних джерела фінансування за наступні 5 років: ¼ членські внески; ¼ послуги, надані організацією; ¼ відрахування від проєктів; ¼ грантові та донорські кошти для розвитку організації або окремих її підрозділів.

5.3. *план втілення змін*

5.3.1. Розробка плану диверсифікації бюджету та політики, його поетапного впровадження на березень 2021; затвердження плану та внесення змін стратегічного плану – осінь 2021 на Загальних зборах; початок реалізації плану – з 2022 р. по 2027 р.

5.4. *відповідальний за втілення змін*

5.4.1. Виконавчий директор ЄАТА.

5.5. *можливі ризики*

5.5.1. Недовиконання бюджету та бюджетний дефіцит.

5.6. *реакція на ризики*

5.6.1. Пошук додаткових або альтернативних джерел фінансування.

5.6.2. Збільшення членського внеску.

5.7. *очікувані результати*

5.7.1. Можливість сталої діяльності та розвитку бюджету організації.

6.   МАРКЕТИНГ

Попри довгий період діяльності, хорошу репутацію та розгалужену мережу партнерів ЄАТА не має чіткої маркетингової та комунікаційної стратегії.

6.1. *цілі організаційного розвитку*

6.1.1. Розробка та впровадження маркетингового плану на 3 роки для просування послуг ЄАТА (бібліотека онлайн, курси на власній платформі та експертна аналітика для закладів вищої освіти)

6.1.2. Розробка комунікаційної та SMM стратегії для просування іміджу та послуг ЄАТА строком на 3 роки.

6.1.3. Розробка контент-плану на 2021 р.

6.2. *індикатори вимірювання*

6.2.1. Наявність маркетингового плану послуг ЄАТА та їх щорічний ріст бюджеті ЄАТА на 5% від загального фонду бюджету.

6.2.2. Наявність зафіксованої комунікаційної та SMM стратегії на основі маркетингового плану ЄАТА.

6.2.3. Наявність контент-плану ЄАТА на 2021 р.

6.3. *план втілення змін*

6.3.1. Підготовка проєкту маркетингового плану та затвердження у березні 2021 р.

6.3.2. Підготовка проєкту комунікаційної та SMM стратегії та затвердження у березні 2021 р.

6.3.3. Підготовка контент-плану та затвердження у березні 2021 р.

6.4. *відповідальний за втілення змін*

6.4.1. Виконавчий директор ЄАТА.

6.4.2. Виконавчий директор ЄАТА.

6.4.3. Виконавчий директор ЄАТА.

6.5. *можливі ризи*

6.5.1. Маркетинговий план не відповідатиме реальним потребам спільноти, а, отже, буде змарновано час та ресурси.

6.5.2. Комунікаційна та SMM стратегії не буде прийнята цільовою аудиторією.

6.5.3. Контент-план провалиться.

6.6. *реакція на ризики*

6.6.1. Постійний аналіз та перегляд згідно методології Циклу Шухарта – Демінга.

6.7. *очікувані результати*

6.7.1. Покращення комунікації, систематизація меседжу для цільової аудиторії та збільшення кількості наданих ЄАТА послуг.

7. ТОВАРИ ТА ПОСЛУГИ

7.1. *цілі організаційного розвитку*

7.1.1. Розробка та продаж послуги зовнішнього оцінювання якості освітніх програм для ЗВДО.

7.2. *індикатори вимірювання*

7.2.1. Отримання акредитації для проведення зовнішнього оцінювання якості освітніх програм для ЗВДО

7.3. *план втілення змін*

7.3.1. Весна 2022 р. – подача заяви для отримання ЄАТА акредитації незалежної акредитаційної агенції від НАЗЯВО, літо 2022 р. – отримання акредитації ЄАТА, осінь 2022 – поява послуги.

7.4. *відповідальний за втілення змін*

7.4.1. Виконавчий директор ЄАТА.

7.5. *можливі ризики*

7.5.1. ЄАТА не отримає акредитацію в 2022 р.

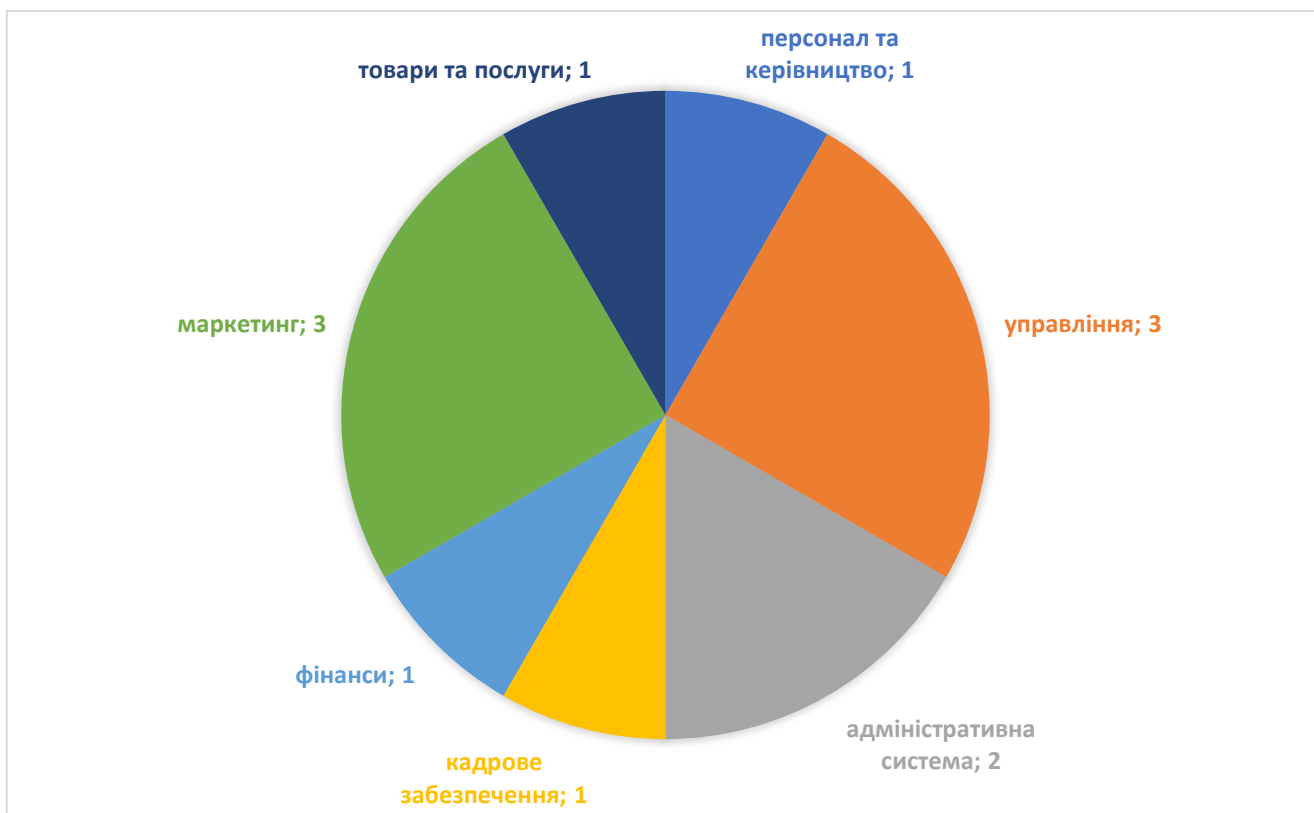
7.6. *реакція на ризики*

7.6.1. Перенесення початок надання послуги на 1 рік на 2023 р.

7.7. *очікувані результати*

7.7.1. ГО «ЄАТА» може надавати послуги зовнішнього оцінювання якості вищої освіти

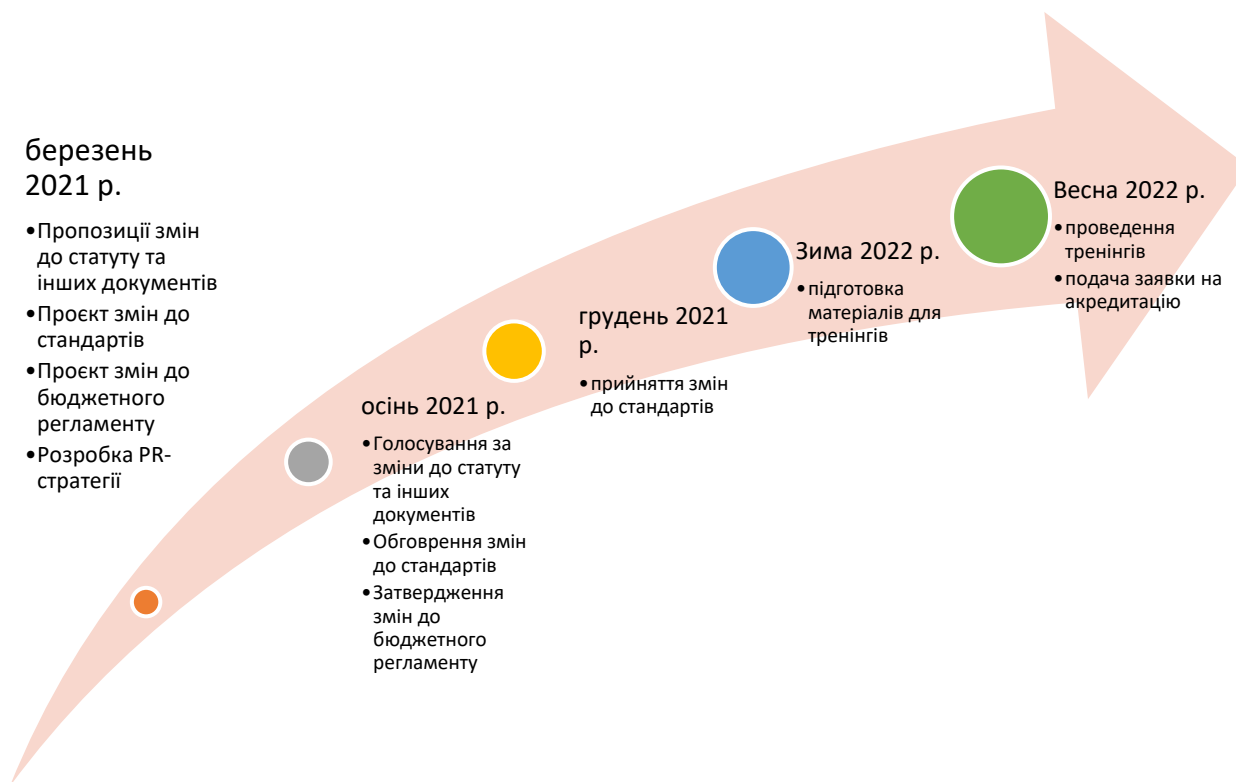
Отже, якщо говорити про цілі організаційного розвитку (див. рис. 3.3.1.), то для реструктуризації ЄАТА потрібно більше всього зусиль прикладати для трансформації управління та маркетингу (по 3 цілі), потім адміністративної системи (2 цілі), персоналу та керівництва, кадрового забезпечення, фінансів і товарів та послуг (по 1 цілі).

Рис. 3.3.1. Секторна діаграма. «Цілі організаційного розвитку ЄАТА» (власна розробка автора)

Наступним важливим етапом є хронологія здійснення змін, я в близько та середньостроковій перспективі (див. рис. 3.3.2) охоплює 2021 та 2022 рр.

Рис. 3.3.2. Timeline діаграма. «Хронологія інституційних змін в САТА» (власна розробка автора)

Водночас потрібно пам'ятати, що при здійсненні реструктуризації організації виникають ризики (див. рис. 3.3.3.), які потрібно постійно моніторити та яким необхідно запобігати. Ризики бувають внутрішні та зовнішні, на перші організація може впливати за допомогою своїх власних ресурсів чи обмеженню їх споживання, другі ж потребують іншого підходу та вирішення і найчастіше їх можна передбачити та мінімізувати їх вплив, а не вирішити цілком.

Рис. 3.3.2. Діаграма. «Основні ризики при втіленні стратегії організаційних змін»
(власна розробка автора)

Окреслені, завдяки методології SMART та оцінені завдяки раніше проведеному SWOT аналізу, ризики 7 сфер життя та діяльності неприбуткової організації згідно J.Sh. Simon (персонал та керівництво, управління, адміністративна система, фінанси, кадрове забезпечення, маркетинг, товари та послуги) допомогли підготувати план організаційної реструктуризації та розвитку. В цьому плані затверджено рух до відповідності вимогам НАЗЯВО для акредитації незалежних установ із забезпечення якості освіти у сфері персоналу та керівництва організації, освітніх стандартів та політик і процедур зовнішнього оцінювання якості освіти організації. Передбачено наявність достатньої кількості кваліфікованих експертів для проведення зовнішнього незалежного оцінювання якості освіти. Також вказано на необхідність здійснити зміни для того, аби бути

гнучкими у ситуаціях невизначеності та здібними стало діяти і розвивати бюджет. На останок, вказано на необхідність покращити комунікацію, систематизувати меседж для цільової аудиторії та збільшити кількість наданих ЄАТА послуг.

ВИСНОВКИ

Європейський союз започаткував Європейський простір вищої освіти, у межах якого вдалося створити спільну мову для освітньої діяльності для багатьох країн не тільки з ЄС, а й інших регіонів. Україна, хоч повільно, але теж долучилася до цієї спільноти і новий Закон України «Про вищу освіту» став практичною реалізацією багатьох ідей Болонського процесу, зокрема і незалежної оцінки якості вищої освіти, яку може здійснювати як НАЗЯВО, так само і незалежні установи оцінювання якості освіти.

Ці норми є надзвичайно доречними для богословської освіти, яка навіть у незалежній Україні залишилася у сірій зоні між Законом України «Про свободу совісті та релігійних організацій» та освітнім законодавством. Тільки після Революції гідності десяткам тисяч українських громадян, що залучені у процес богословської освіти, було повернуто можливість повноцінно повернутися до публічного дискурсу. Однак, із 130 ЗВДО тільки 10 скористалися можливістю ліцензування та акредитації, а 120 залишили своїх науково-педагогічних працівників, студентів та майбутніх випускників в сірій зоні легально/нелегального існування, чим створили попит на альтернативний шлях легалізації своєї діяльності, яким може стати незалежна установа з оцінювання якості освіти.

Динамічні зміни в християнстві впродовж останнього століття засвідчують, що новою силою стає євангельський протестантизм, питома вага якого в християнстві в цілому може зрости до 18%, об'єднавши близько 600 млн. людей у 2060 р., ставши другою після римо-католицизму силою в християнстві. Світовий євангельський альянс активно працює у напрямку покращення богословської освіти через Міжнародну раду євангельської богословської освіти, яка об'єднує майже 900 ЗВДО з понад 110 країн. Для забезпечення якості освіти, опираючись на стандарти ESG ЄПВО, ICETE розробила SG-GETE, на які у своїй діяльності орієнтується регіональна агенція ICETE – ГО «САТА».

Громадська організація «Євангельська теологічна акредитаційна асоціація» створюється для співпраці ЗВДО євангельських конфесій на території колишнього СРСР. Почавши, як регіональна акредитаційна агенція конфесійного спрямування, ЄАТА активно працює для розвитку не тільки акредитаційних стандартів, але й богословської освіти взагалі. З часом основним фокусом організації стає Україна, яка, особливо після Революції гідності, відкриває можливості для співпраці ЗВДО та суспільства в особі держави. Станом на сьогоднішній день ГО «ЄАТА» представлена при громадській раді з питань співпраці з церквами та релігійними організаціями МОН, а її представники є у Комісії МОН з визнання документів про вищу духовну освіту та комісії з визнання наукових ступенів та вчених звань. У співпраці із НПУ ім. Драгоманова вона надає стипендії для здобувачів ступенів кандидата та доктора наук з богослов'я.

Система управління ЄАТА побудована наступним чином: 1) Загальні збори; 2) Рада ЄАТА; 3) Виконавчий директор; 4) керівники і виконавці проєктів. До Загальних зборів належать усі члени асоціації (делегати навчальних закладів). Загальні збори обирають членів Ради ЄАТА із свого числа та ревізійну комісію, а також затверджують бюджет та звіт про його виконання. Виключною компетенцією Загальних зборів є зміна статуту організації та затвердження її стратегічного плану. Рада ЄАТА складається із 12 осіб-представників навчальних закладів асоціації. Ротація не менше однієї третини членів ради ЄАТА відбувається кожні 2 роки. Рада ЄАТА приймає ЗВДО до складу асоціації та виключає їх зі складу, а також затверджує звіти експертів про присвоєння статусу акредитації; наймає на роботу та звільняє. Виконавчий директор ЄАТА – одноособовий виконавчий орган, який відповідає за виконання рішень, прийнятих Радою ЄАТА та Загальними зборами, а також керує реалізацією всіх проєктів організації. Інші працівники ЄАТА – особи, які на постійній чи погодинній основі відповідають за певний напрямок діяльності (акредитація, Бібліотека онлайн) чи проєкт, який реалізовується організацією.

Проаналізувавши вимоги до акредитації незалежної установи забезпечення якості освіти від ENQA та НАЗЯВО, стає очевидним, що критерії майже ідентичні та ґрунтуються на ESG. Акредитація від ENQA дає автоматичне визнання по всьому ЄПВО, але вимагає ведення документації поруч із національною мовою також і англійською, і обходиться мінімум у п'ять разів дорожче за акредитацію незалежної установи забезпечення якості освіти від НАЗЯВО. Хоч акредитація від НАЗЯВО дешевша, але незалежна установа забезпечення якості освіти отримує визнання опосередковано через посередника у особі НАЗЯВО. Однак, зваживши всі «за» і «проти» та місію і візію ЄАТА на даному етапі доречною є акредитація ЄАТА від НАЗЯВО.

В Україні діє близько 130 ЗВДО, 21 з яких належить до ЄАТА, а 1 член ЄАТА має державну ліцензію. Послуга зовнішньої оцінки якості вищої освіти могла би допомогти НПП цих ЗВДО отримати додаткові соціальні гарантії для своїх працівників та студентів, а також спростити працевлаштування випускників та відкрити можливості для розширення міжнародної співпраці та фандрейзингу. Акредитація від ЄАТА має переваги над конкурентами, оскільки ЄАТА входить в ICETE, через що має визнання у WEA, де їй довіряють основні стейкхолдери ЗВДО та міжнародні партнери із середовища протестантів евангеліків, натомість державна акредитаційна агенція не може цього дати. Якщо до цього додати ще й акредитацію ЄАТА, як незалежної установи оцінювання та забезпечення якості вищої освіти, тоді це ще й посилить позиції організації. Друга конкурентна перевага стосується міжнародних незалежних акредитаційних організацій з богослов'я, які, по перше, вимагають більший фінансовий внесок, а, по друге, навряд чи будуть акредитувати українські ЗВДО державною мовою.

Згідно SWOT аналізу ГО «ЄАТА», на сьогоднішній день асоціація охоплює найбільші євангельські ЗВДО, які контролюють більшу частину ринку освітніх послуг; організація має добре інституалізовану організаційну структуру,

регламентовані політики та процедури з фахівцями із досвідом роботи, які можуть гарантувати їх дотримання; наявний стабільний оперативний бюджет, що формується із членських внесків, а також позитивний імідж організації. Водночас, до слабких сторін відносяться: неможливість екстенсивного росту, оскільки не має куди розширитися в ширину; регламентованість більшості процесів створює в сукупності із стабільністю видатків оперативного бюджету бюрократичну традицію, яку складно змінити, особливо в умовах кризи, на кшталт COVID19. Поточна ситуація відкриває також і можливості: ЄАТА може допомогти ЗВДО в отриманні державної акредитації без того, аби ці ЗВО втрачали свою ідентичність; зміна статусу ЄАТА від акредитаційної асоціації до незалежної акредитаційної агенції сприяє організаційному розвитку, залученню нових спеціалістів, розширенню партнерства та фандрейзингу для ЄАТА. Можливі загрози полягають в тому, що: нові послуги із оцінювання якості вищої освіти можуть бути провальними та не цікавити клієнтів; зміни можуть залякати старих партнерів донорів та призвести до втрати старих фахівців; найгірше, що може статися – це те, що інституційні зміни зруйнують організацію.

Поставлені завдяки методології SMART та оцінені завдяки SWOT аналізу ризику 7 сфер життя та діяльності неприбуткової організації згідно J.Sh. Simon (персонал та керівництво, управління, адміністративна система, фінанси, кадрове забезпечення, маркетинг, товари та послуги) допомогли підготувати план організаційної реструктуризації та розвитку ЄАТА. В ньому затверджено рух до відповідності вимогам НАЗЯВО для акредитації незалежних установ із забезпечення якості освіти у сфері персоналу та керівництва організації, освітніх стандартів та політик і процедур зовнішнього оцінювання якості освіти організації. Передбачено наявність достатньої кількості кваліфікованих експертів для проведенню зовнішнього незалежного оцінювання якості освіти. Також вказано на необхідність здійснити зміни для того, аби бути гнучкими у ситуаціях

невизначеності та здебільшим стало діяти та розвивати бюджету. На останок вказано на необхідність покращити комунікацію, систематизувати меседж для цільової аудиторії та збільшити кількість наданих ЄАТА послуг.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Палінчак М. М., М. М. Лешанич. Мережа релігійних організацій в Україні: стан та перспективи розвитку. *Актуальні проблеми політики*. 2015. Вип. 55. С. 205–14.
2. Решетніков Ю. Є. Статус богословської освіти в Україні в контексті подальшої гармонізації державно-конфесійних відносин. *Актуальні проблеми державного управління*. 2013. Вип. 1. С. 132–137.
3. Щодо надання роз'яснення. Міністерство освіти та науки України. 2018. № 1/9–421. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/list-mon-ukrayini-vid-05072018-19-421-shodo-nadannya-rozuyasnennya> (дата звернення: 4.11.2020).
4. Закон України «Про вищу освіту»: Закон України від 25 верес. 2020 р. № 1556-VII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 5.11.2020).
5. Хромець В. Л. *Богословська освіта в Україні: релігійний і світський контекст*. Українські богословські студії. Київ: Дух і літера, 2019 с.
6. Егоров С. Ю. Системы евангельского богословского образования в контексте международных норм и принципов. *Международное право и международные организации*. 2018. Вип. 3. С. 47–61.
7. Егоров С. Ю. Развитие моделей и механизмов управления в современных системах евангельского богословского образования». *Современное образование*. 2019. Вип. 4. С. 44–54.
8. Мокиенко М. М. История Евро-Азиатской аккредитационной ассоциации на этапе становления богословского образования в постсоветских странах. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. 2017. Вип. 6. С. 69–75.
9. Мокиенко М. М. Роль Евро-Азиатской Аккредитационной Ассоциации в развитии евангельского образования на постсоветском пространстве сегодня». *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. 2017. Вип. 4. С. 76–84.

10. Чорнойван Я. В. Державна акредитація вищих духовних навчальних закладів в Україні. *Гілея: науковий вісник*. 2017. Вип. 117. С. 217–222.

11. Кундеренко І. Протестантські духовні заклади вищої освіти як невід’ємна частина освітнього простору України». *Актуальні питання гуманітарних наук* 1. 2020. Вип. 32. С. 254–262.

12. Дятлик О. М. Впровадження та інтеграція освітніх програм спеціальності ‘богослов’я’ в систему вищої освіти України: управління інноваційним проектом (на прикладі громадської організації ‘Євро-Азіатська теологічна асоціація’): дипломна робота на здобуття освітнього ступеня магістр, Національна академія педагогічних наук України ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», 2018. 117 с.

13. Ільченко А. М., Шейко С. В. *Вища освіта і Болонський процес: навч.-метод. посіб.* Полтава: РВВ ПДАА, 2014. 194 с.

14. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ Л. Л., СОКОЛОВ Є. І., КЛИМЕНКО Б. В. *Болонський процес: цикли, ступені, кредити.* Харків: НТУ «ХПІ», 2004. 142 с.

15. ДИМАНЬ Т. М., БОНЬКОВСЬКИЙ О. А., ВОВКОГОН А. Г. *Європейський простір вищої освіти та Болонський процес: навч.-метод. посіб.* Одеса: НУ «ОМА», 2017. 106 с.

16. The European Higher Education Area. European Higher Education Area. Official website. URL: <http://ehea.info/page-ministerial-conference-paris> (дата звернення: 08.01.2021).

17. Солодков В. Європейський простір вищої освіти як соціальний інститут. *Сіверянський літопис*. 2008. Вип. 2. С. 111–120.

18. *Основні засади розвитку вищої освіти України* / С. М. Ніколаєнко. Тернопіль: Видавництво ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2006. 201 с.

19. Мархева, О. Є. «Стандартизація освіти в межах болонського процесу: ретроспективний погляд». *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2017. Вип. 53. С. 200-208

20. *Гуманізація вищої освіти як засіб забезпечення її якості в Україні: ретодичні рекомендації* / ред. В. Луговий, Ж. Таланова. К.: ІВО НАПН України, 2016. 229 с.
21. *Mapping the Implementation and Application of the Esg (Map-Esg Project): Final Report of the Project Steering Group* / ed. E. Mazza. Brussels: European Association for Quality Assurance in Higher Education, 2011. p.66.
22. The European Association for Quality Assurance in Higher Education. ENQA Mission Statement. Official website. 2020. URL: <https://enqa.eu/index.php/about-enqa/enqa-mission-statement/> (дата звернення: 07.12.2020).
23. The European Association for Quality Assurance in Higher Education. «ENQA affiliates». Official website. 2020. URL: <https://enqa.eu/index.php/enqa-agencies/affiliates/> (дата звернення: 07.12.2020).
24. The European Association for Quality Assurance in Higher Education. ENQA Statutes. Official website. 2020. URL: <https://enqa.eu/wp-content/uploads/2016/05/ENQA-Statutes-2015-EN.pdf> (дата звернення: 07.12.2020).
25. The European Association for Quality Assurance in Higher Education. «ENQA membership criteria». Official website. 2020. URL: <https://enqa.eu/index.php/enqa-agencies/membership-criteria/> (дата звернення: 07.12.2020).
26. The European Association for Quality Assurance in Higher Education. How to become a member. Official website. 2020. URL: <https://enqa.eu/index.php/enqa-agencies/members/how-to-become-a-member/> (дата звернення: 09.12.2020).
27. The European Association for Quality Assurance in Higher Education. How to become an Affiliate. Official website. 2020. URL: <https://enqa.eu/index.php/enqa-agencies/affiliates/how-to-become-an-affiliate/> (дата звернення: 09.12.2020).
28. *Розвиток системи забезпечення якості вищої освіти в Україні: інформаційно-аналітичний огляд* / ред. А. Калашнікова, В. Луговий. К.: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2015. с.

29. European Quality Assurance Register for Higher Education. EQAR at a glance. Official website. 2020. URL: <https://www.eqar.eu/about/introduction/> (дата звернення: 11.12.2020).

30. The European Quality Assurance Register for Higher Education. «Application and Eligibility». Official website. 2020. URL: <https://www.eqar.eu/register/guide-for-agencies/application-process/> (дата звернення: 11.12.2020).

31. *Формування європейського виміру забезпечення якості вищої освіти в контексті інтернаціоналізації освітнього простору: монографія / А. А. Сбруєва.* Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. с. 254

32. Рашкевич Ю. М. *Болонський процес та нова парадигма вищої освіти: монографія.* Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2014. с. 168

33. The European Association for Quality Assurance in Higher Education. «ENQA members». Official website. 2020. URL: <https://enqa.eu/index.php/enqa-agencies/members/full-members/> (дата звернення: 11.12.2020).

34. Хромець В. Л. Законодавче розв'язання визнання результатів освітньої діяльності українських закладів вищої духовної освіти. *Мультиверсум. Філософський альманах.* Сер. Філософсько-політологічні студії. 2018. Вип. 1–2. С. 122–35.

35. Хромець В. Л. Початок формування нормативно-правового забезпечення богословської освіти в незалежній Україні. *Схід.* 2018. Вип. 3. С. 88–93.

36. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації»: Закон України від 31 січ. 2019 р. № 987-ХІІ. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12> (дата звернення: 15.12.2020).

37. Чорнойван Я. В. Євро-Азіатська Акредитаційна Асоціація: мета, завдання, основні види діяльності. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури.* 2016. Вип. 6. С. 41–49.

38. Бондаренко В. Д., Котлярова Т. О. Релігійно-церковне життя в Україні : особливості відродження та розвитку. В *Пріоритети державної політики в галузі свободи совісті: шляхи реалізації: зб. наук. матеріалів*, Держ. ком. України у справах національностей та релігій, Нац. пед. ун-Т імені М. П. Драгоманова., 13–41. 2007. Світ Знань, 2007.

39. Постанова «Про державне визнання документів про вищу духовну освіту, наукові ступені та вчені звання, виданих закладами вищої духовної освіти» від 19 серпня 2015 р. № 652. Кабінет Міністрів України, б. д. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/652-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.12.2020).

40. Кундеренко І. Духовна освіта в протестантських навчальних закладах України: до проблеми формулювання понять. *Освітній дискурс: зб. наук. праць*. 2020. Вип. 24. С. 99–110.

41. Інтерв'ю з Дятлик Т. М., головою наглядової ради ГО «САТА». Записане 08.09.2020. м. Рівне. Тривалість бесіди: 40 хв.

42. Вступ. ОСВІТА.UA. «Спеціальність ‘богослов’я’», б. д. URL: <https://vstup.osvita.ua/spec/1-0-0/0-0-1484-0-0-50/> (дата звернення: 15.12.2020).

43. Єленський В. *Велике повернення: релігія у глобальній політиці та міжнародних відносинах кінця ХХ – початку ХХІ століття*. Львів: Видавництво УКУ, 2013. 504 с.

44. Pew Research Center. Global Christianity – A Report on the Size and Distribution of the World’s Christian Population. 2011. URL: <https://www.pewforum.org/2011/12/19/global-christianity-exec/> (дата звернення: 16.12.2020).

45. Hackett C., Cooperman A., Schiller A. The Changing Global Religious Landscape. Pew Research Center, 2017. URL: <https://assets.pewresearch.org/wp-content/uploads/sites/11/2017/04/07092755/FULL-REPORT-WITH-APPENDIXES-A-AND-B-APRIL-3.pdf> (дата звернення: 16.12.2020).

46. Zurlo G. A., Johnson T. M., Crossing P. F. World Christianity and Mission 2020: Ongoing Shift to the Global South. *International Bulletin of Mission Research* 44. 2020. Вип. 1. Р. 8–19.

47. *Світове дослідження цінностей 2020 в Україні*. Український центр європейської політики, 2020. с. 216

48. Релігійно-інформаційна служба України. «Релігійні організації в Україні (станом на 1 січня 2019 р.)». 2019. URL: https://risu.org.ua/ua/index/resources/statistics/ukr_2019/75410/ (дата звернення: 17.12.2020).

49. *Держава і церква в Україні-2019: підсумки року і перспективи розвитку відносин (інформаційні матеріали)*. Українського центру економічних і Політичних досліджень імені Олександра Разумкова. Релігія і Церква в українському суспільстві: соціологічне дослідження-2019р. Київ, 2019. с. 70

50. Чорноморець Ю. П. Соціальна база українського православ'я. Релігійно-інформаційна служба України, 2020. URL: https://risu.ua/socialnaya-baza-ukrainskogo-pravoslaviya_n50286 (дата звернення: 17.12.2020).

51. Інтерв'ю з Мокієнко М. М., доктором філософських наук, старшим науковим співробітником Центру дослідження релігії НПУ ім. М. Драгоманова. Записане 13.11.2020. м. Львів. Тривалість бесіди: 70 хв.

52. World Evangelical Alliance. Encyclopædia Britannica, 2016. <https://www.britannica.com/topic/World-Evangelical-Alliance> (дата звернення: 17.12.2020).

53. The Lausanne Movement. The Lausanne Covenant. Official website. 2020. <https://www.lausanne.org/content/covenant/lausanne-covenant#cov> (дата звернення: 17.12.2020).

54. The Lausanne Movement. The Cape Town Commitment. Official website. <https://www.lausanne.org/content/ctc/ctcommitment#capetown> (дата звернення: 18.12.2020).

55. The International Council for Evangelical Theological Education. «About ICETE». Official website, 2020. URL: <https://icete.info/about/> (дата звернення: 18.12.2020).
56. The International Council for Evangelical Theological Education. The Beirut Benchmarks. Official website. 2020. <https://icete.info/resources/the-beirut-benchmarks/> (дата звернення: 18.12.2020).
57. The International Council for Evangelical Theological Education. Standards and Guidelines for Global Evangelical Theological Education. Official website. 2020. URL: <https://icete.info/resources/sggete/> (дата звернення: 18.12.2020).
58. The European Council for Theological Education. ICETE. Official website. 2020. URL: <http://ecte.eu/network/icete/> (дата звернення: 18.12.2020).
59. The International Council for Evangelical Theological Education. Europe (ECTE). Official website. 2020. URL: <https://icete.info/directory/member-schools/europe-ecte/> (дата звернення: 18.12.2020).
60. Мокиєнко М. М. Розвиток Євро–Азійської акредитаційної асоціації в перше десятиліття ХХІ століття». *Гілея: наук. вісник*. 2017. Вип. 127. С. 126–29.
61. Егоров С. Ю. Механізми і практики професіоналізації працівників в системах євангельського богословського освіти. *Педагогіка і просвіщення*. 2019. Вип. 4. С. 65–75.
62. Overseas Council International». Official website. 2020. URL: <https://uwm.org/overseas/> (дата звернення: 22.12.2020).
63. Інтерв'ю з Зігаленко О. В., директором відділу акредитації ГО «ЄАТА». Записане 4.12.2020. м. Львів. Тривалість бесіди: 65 хв.
64. Хромець В. Л. Парадигмальні тенденції майбутнього розвитку богословської освіти в Україні. *Софія*. 2018. Вип. 3. С. 32–35.
65. В Україні відбулася перша габілітація докторської дисертації з богослов'я. Релігійно-інформаційна служба України, 28 квіт. 2017р. https://risu.org.ua/ua/index/all_news/culture/theology/66834/. (дата звернення: 18.12.2020).

66. Персональний склад науково-методичних комісій (підкомісій) сектору вищої освіти наук.-метод. ради Міністерства освіти і науки України». Міністерство освіти і науки України, 2016. URL: <https://imzo.gov.ua/osvita/vyscha-osvita/> (дата звернення: 18.12.2020).

67. Статут Громадської організації «Євангельська акредитаційна теологічна асоціація». 1997. с. 8

68. Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти. 2019. № 977. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19#n14> (дата звернення: 22.12.2020).

69. МОН пропонує для громадського обговорення проєкт Положення про акредитацію незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти. Міністерство освіти і науки України, б. д. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-polozhennya-pro-akreditaciyu-nezaleznih-ustanov-ocinyuvannya-ta-zabezpechennya-yakosti-vishoyi-osviti> (дата звернення: 22.12.2020).

70. Панич О. Про оцінювання та забезпечення якості вищої освіти. Вища освіта в Україні, 2021. URL: <https://osvita.ua/vnz/64944/> (дата звернення: 22.12.2020).

71. The European Association for Quality Assurance in Higher Education. «ENQA Agency review». Official website. 2020. URL: https://enqa.eu/wp-content/uploads/2017/09/ERR-RS-HEAA_FINAL.pdf (дата звернення: 25.12.2020).

72. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. Вартість процедури акредитації освітньої програми: офіційний вебсайт. URL: <https://naqa.gov.ua/вартість-процедури-акредитації-освітньої-програми> (дата звернення: 25.12.2020)